

SOSIOLOGIPÄIVÄT TAMPEREELLA 24.–25.3.2011

YLLÄTYSTEN SOSIOLOGIA

Sosiologipäivien 2011 teemana oli hieman rohkeasti-kin ”Yllätysten sosiologia”. Yllättävä teema oli sikäli, että ”yllätys” ei ole juuri kuulunut klassisen sosiologian ydinkäsitteisiin eikä yllätysten tutkimuksen aluetta ole olemassakaan. Yllätys ei ole sen paremmin vankkojen rakenteiden kuin toiminnan sisäisen horisontin käsite, silti juuri yllätysten kanssa joudutaan tekemisiin monimutkaisuuden maailmassa. Avoin teema toimi lopulta yllättävän hyvin: teema houkutteli paikalle yhteensä 34 työryhmää, joista kaksi ruotsinkielistä ja kolme englanninkielistä. Työryhmiin kertyi yhteensä noin 240 abstraktia. Päivien molemmat yleisistunnot olivat englanninkielisiä. Järjestäjät tavoittelivat kaksisuuntaista tieteellistä vaihtoa: jos paikalle tuodaan ulkomaisia pääpuhujia, olisi hyvä, että hekin voisivat kommentoida suomalaisen sosiologian ajatuksia. Ratkaisu ei ollut erityisen jouheva suomalaisten keskusteluhaluukkuuden kannalta, mutta sen mainio seuraus oli, että ulkomaiset, Suomessa työskentelevät tutkijat ja opiskelijat olivat liikkeellä hieman aikaisempaa aktiivisemmin. Toisaalta suomalaiset osallistuivat perjantaina kenties hieman tavanomaista laiskemmin. Westermarck-seuran verkkosivut järjestivät ylimääräisen yllätyksen katoamalla päivä ennen tapahtumaa.

Ensimmäisen yleisluennon piti Karin Knorr Cetina (University of Chicago). Hän puhui niistä finanssimarkkinoiden piirteistä, jotka hämmästyttivät häntä itseään. Näitä olivat rahamarkkinoiden asettuminen tuotantomarkkinoista irralliseksi alueeksi, taloudellinen mielikuvitus, markki-

noiden itsensä uusintamisen mekanismit, skooppien (katseella tarkkailuun perustuva) koordinaatio ja tuotannon, kulutuksen ja vaihdon kytkennät. Knorr Cetinan mukaan rahamarkkinoiden erillistä tuotantoa on vaikea hahmottaa, eivätkä esimerkiksi ostajat ja myyjät muodosta mitään pysyviä ryhmiä. Sen sijaan investointien ja spekulointien taustalla voidaan tunnistaa vaikkapa kansallisvaltioita ja muita osapuolia, joiden intressit ohjaavat ”vikkeliä markkinoita”. Koska toiminta rahoitusmarkkinoilla suuntautuu vahvasti tulevaisuuteen, siihen mitä ehkä tulee tapahtumaan, ”uskaltaminen”, ”ennustaminen” ja ennusmerkkien tulkitseminen, ”luominen” kuuluvat rahapuheeseen. Niin ikään riskien ottaminen on tuottavaa ja pikemminkin positiivista kuin negatiivista.

Kiehtovinta Knorr Cetinan esitelmässä oli pohdinta siitä, millaista toimintaa rahamarkkinoiden näyttörüutu-työ on. Maailmantapahtumien hahmottaminen tietokone-ruudulla ja samanaikainen kurssien seuranta ja ennakointi tuottavat tilan, jossa virtuaalinen tapahtumien maailma ja tele-teknologiat asettuvat sosiaalisia suhteita tärkeämmiksi. Ruutu on yhtä aikaa interaktiivinen ja refleksiivinen peili maailmasta ja rahamarkkinoiden liikkeistä, joka kuitenkin perustuu huomiointiin ja havainnointikykyyn, missä ihmistoimijuudella on suuri merkitys (”praxeological epistemic system”). Tiedon todellisuus ja sen jatkuva virta tuottavat myös asiantilan, jossa tieto ja havainnointi merkitsevät Kaikkea. Yhtäaikaaisesti markkinat synnyttävät omia totuuksiaan tietotodellisuuteen. Kaikesta tästä on Knorr

Cetinan mukaan kaksi tärkeää prosessia seurauksena: representaation funktio alkaa menettää merkitystään ja tiedon kuluttamisessa koetaan tiedon kuihtuminen.

Toisen yleisluennon piti Ilkka Arminen (Helsingin yliopisto). Arminen tutkimuskohde oli korkeakoulutus erityisesti Englannissa aineistonaan muiden muassa HEFCE:n (Englannin korkeakoulutusta rahoittava neuvosto) ja OECD:n asiakirjoja ja raportteja, joita hän lähestyi performatiivisuuden ja markkinoiden kotouttamisen tulokulmasta. Hän tarkasteli, miten taloudellisesta ja kestävästä kehityksen mukaisesta korkeakoulutuksesta asiakirjoissa puhutaan ja millaisia muutoksia on 1990-luvun alusta tähän päivään mennessä havaittavissa. Yhtenä tärkeänä talouden valtaa implikoivana piirteenä Arminen näkee bisnesmaailmasta omaksutun TRAC-kirjanpitosysteemin tuomisen korkeakoulumaailmaan. TRACilla on ennen muuta vahva performatiivinen valta. Sen myötä aikaa allokoidaan, talous ja markkinat korostuvat, puhutaan proaktiivisuudesta, strategioista, portfoliorahoituksesta, tulevaisuuden sijoittamisesta ja johtamisesta. Markkinoiden ohella juuri tulevaisuuden, ei-nyt-ajan korostaminen yhdisti Knorr-Cetinan ja Arminen esitelmää toisiinsa.

Kestävää kehitystä Arminen lähestyi toteamalla ensin, että yliopistot eivät ole kaupallista bisnestä. Yliopistojen markkinoiden on ajateltu tuottavan ”tavaroita” kaikille, yleisesti. Tämä ajatus on muuttumassa nykyisten yliopistoreformien myötä. Arminen kysyi, ollaanko nykyisellä korkeakoulumuutoksella todella etsimässä kestävyyttä vai vain siedettävyyttä, kohtuullisuutta ja oikeudenmukaisuutta, tai pelkästään yliopistojen elinkelpoisuutta? Se mitä näytetään tuottaneen, on laskelmoivia ja laskettavissa olevia toimijuuksia. Arminen esityksen voi lukea kokonaisuudessaan tästä lehdestä.

Ann Phoenix (University of London) avasi perjantain yleisesitelmät puhumalla arkipäiväisistä yllättävistä odotuksista. Hän pohti aluksi, mitä ovat tiedossamme olevat ja tuntemattomat maailmat, ja millaista merkitystä tiedolla ja epätiedolla on metodologian ja teorian kannalta. Yllätyksellä on seuraamuksensa. Yllätys sijaitsee tietynlaisessa välitilassa, sillä se muuttaa tavan, jolla katsomme asioita. Se korostaa sosiaalisia odotuksia ja niiden ajallista, tulevaisuuteen sijoittuvaa merkitystä. Yllätykset saavat pohtimaan mennyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Jos tulevaisuus muuttuikin odotuksiamme vastaamattomaksi, se mahdollistaa meille uuden tutkijan paikan. Phoenixin esitelmä julkaistaan kokonaisuudessaan tässä lehdessä.

Salla Tuori (Helsingin yliopisto) alusti Euroopan maakunnallistumisesta suhteessa yllättävään tietoon. Hän lähti liikkeelle suomalaisen sosiologisen ajattelun Eurooppa-kes-

keisyydestä. Tuorin mukaan voimme kysyä, millaiset tiedon lajit itse asiassa sosiologiassa kohtaavat ja mitkä suljetaan ulos. Ann Phoenixin tavoin Tuori edelleen pohti, osaimmeko kuunnella toisaalla, itsellemme yllätyksellisin tavoin tuotettua tietoa tarpeeksi vakavasti oikeana tietona. Tietety avainsanat saavat aikaan joukkoon kuulumisen tunteita, mikä sinänsä on ymmärrettävää, mutta onko näillä sanoilla tai käsitteillä älyllistä uteliaisuutta vaimentava vaikutus? Tuori otti esimerkiksi monikulttuurisuuden (hyvät etniset suhteet) ja kysyi, voiko monikulttuurisuus itse asiassa palautua erilaisiksi rasmeiksi. Vaikka etnisyyteen osataan suhtautua refleksiivisesti, näyttää konventionaalinen tieto rakentavan pikemminkin länttä kuin esimerkiksi valkoisuutta. Valkoisuus mielletään edelleenkin neutraaliksi, värittömyydeksi. Tuori peräänkuulutti sosiologiaan neuvottelevan feminismin lähestymistapaa, jolla parannettaisiin vähemmistöjen tiedon oikeutusta ja myös oletetun keskustan kyseenalaistamista (suomalaisuuden tulkintaa vaikkapa latinalaisamerikkalaisuuden merkitysten kautta). Myös Tuorin esitelmä on luettavissa tästä lehdestä.

Ilkka Pietilän (Tampereen yliopisto) esitelmän aiheena olivat iän uudelleen formuloinnit sosiaalisissa käytännöissä. Kahden edellisen puhujan tapaan hän rakensi kehyksiä arkipäivän käytännöistä, normeista ja keinoista. Osa keinoista on itsestään selviä kulttuurisia moodeja, ja näiden rinnalle Pietilä nosti puheen yksilöllisestä ikääntymisestä. Demografisilla tendensseillä vaikutetaan myös yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Pietilä otti esimerkiksi Suomen ja suomalaisen tavan tulkita ikäkatteorioita. Kategoriat voivat olla väljiä; esimerkiksi puhutaan keski-ikästä, jolla viitataan ikävuosiin 40–60 välillä tai sillä voidaan viitata luokitukseen, jossa ei olla nuoria eikä vanhoja. Yksi tapa jakaa ikää on ruumiin funktioiden ja ruumiillisten prosessien mukaan, tai vertaillen ”tämä on vanhempi kuin...”. Pietilä eritteli kahta yhtäaikaista ilmiötä: ikärasismia (”ageism”) ja iän merkityksen kieltävää puhetta, jossa vanhenemista kavahdetaan. Hän toi esiin sen, että vaikka kulttuurisesti on monenlaisia ikäpuheita, on otettava huomioon myös ikääntyneiden (kuten vanhempien miesten) terveyteen ja elämiseen liittyvät ongelmat vakavasti. Koska ikääntyneiden määrä Suomessa kasvaa runsaasti seuraavan kahdenkymmenen vuoden aikana, riittää ruumiillisuuden, iän, sukupuolen, toimijuuden ja yhteiskunnan rakenteiden tutkimukselle tilausta.

Vuoden 2011 gradupalkinto annettiin tällä kertaa kahdelle: Karin Creutz-Kämppi (Helsingin yliopisto) palkittiin työstä *Schemas for self-identification in boundary defining practice. The construction of subject positions in the caricature controversy* ja Minna Mustonen (Tampereen yliopisto) työstä *”Tästä aidasta nää ei voi enää mennä ylitte” Pro Lapinlahti*

-liikkeen yhteiskunnallinen mobilisaatio. Raati kehuu töitä varsin korkeatasoisiksi. Creutz-Kämppi sai erityisesti kehuja yhteiskunnallisesti relevantista ja rohkeasta aiheesta. Työ oli raadin mukaan teoreettisesti erittäin kunnianhimoinen ja teorian hallinta suvereenia. Mustosen työstä raati totesi, että se rakentaa tyylikkäästi ja useasta näkökulmasta yhdestä tapauksesta yhteyden laajempaan yhteiskuntapolitiittiseen tilanteeseen ja varsin ajankohtaiseen aiheeseen. Tekijä rakentaa myös hienot yhteydet demokratiaa, kaupunkisuunnittelua koskeviin keskusteluihin, raati arvioi.

Sosiologipäivien yhteydessä järjestettiin myös ensimmäinen sosiologinen taidenäyttely, johon osallistui noin 30 tekijää 50 eri työllä. Joukossa oli muun muassa piirustuksia, sarjakuvia, grafiikkaa, akvarelleja, valokuvia, mutta joukkoon mahtui myös video- ja ääniteoksia. Yhteiskuntatieteilijät osoittivat hallitsevansa monipuolisesti taideilmaisun eri välineitä, ja töiden teemat olivat usein tieteen tekemisen piiristä ammenettuja. Raskaan ja värikkään taakan päivien sihteerinä hoiti tällä kertaa Olli Herranen.

Matti Hyvärinen (järjestelytoimikunnan puheenjohtaja)

Kirsti Lempiäinen (järjestelytoimikunnan jäsen)

Ethical and methodological issues in research on African Diaspora in Finland/Europe

The workshop was organised by the African Diaspora Researchers network. The four papers presented produced insightful discussion among the participants. A fifth paper on Somali immigrant women and perceptions about Finnish health providers was not presented because Filio Degni, the co-chair of the workshop, could not attend the conference due to other engagements elsewhere.

The aim of the one-day workshop was to provide a platform where researchers and students of African Diaspora studies could discuss ethical and methodological concerns encountered or expected to be encountered in their research. Ethical and methodological issues, including the negotiation of access, choice of appropriate data collection techniques, trust, and confidentiality were discussed. Qualitative methods of interviewing, participant observation and participatory research can reveal the complex inner workings of people's everyday life and culture and allow a meaningful explanation of their 'being-in-the-world'. Diaspora studies continue to show insightful ideas about migration, places, ethnicity, transnational networks, intimate connections, memories and other sentimentalities, diasporic identities, etc. Diaspora as the situation where, due to economic

or political reasons, people are forced to live in regions or countries where they may face certain challenges, also implies sensitivities.

The African Diaspora workshop generated much discussion on the value of attention to sensitivities. Linda Haapajarvi's paper focused on her study of an African Pentecostal community in Finland and France through qualitative methods that gave many insights, and an analysis that avoided the reproduction of stereotypical images of 'good' and 'bad' African immigrants. Anne Haataja's presentation, which generated much discussion, focused on a qualitative study of immigrants of North African descent in Finland and concerns about framing the research and naming research subjects without harmful implications for them and the project. Using examples from her ethnographic projects, Anna Rastas discussed the active participation (participatory research) of Finnish Africans in examining representations of Africans and encounters between Africans and Finns together with researchers, and producing texts about their presence in Finland in a way that is gratifying for them. Perpetual Crentsil's paper discussed her ethnographic studies of gambling and remittance giving among African immigrants in Finland, and the underlying values and moral sentiments in people's perceptions.

As Karen Armstrong (*Suomen Antropologi* 28:1) has reminded us, the challenge for researchers is to appreciate the values and logic of the people studied, in such a way that it is fair to them.

Koordinaattorit: Perpetual Crentsil, Anna Rastas.

Etnografian yllätys

Torstaina kokoontuneessa Etnografia-työryhmässä keskusteltiin etnografiseen tutkimukseen liittyvistä yllätyksistä. Tuija Koivunen (TaY) pohti esityksessään syitä siihen, miksi jotkut henkilöt kieltäytyvät etnografisen kenttätöiden aikana formaaleista haastatteluista, mutta ovat samalla muutoin valmiita osallistumaan tutkimukseen. Vaikuttaako tutkijan ja informantin aikaisempi vuorovaikutus kieltäytymiseen ja onko tilanteessa kyse vallankäytöstä? Kiinnostavaa oli miettiä, millä reunaehdoilla kieltäytymisiä voi käyttää aineistona etnografisessa tutkimuksessa.

Johanna Seppänen (OY) esitteli väitöskirjahankettaan, jossa tarkastellaan opettajan työn uusia vaatimuksia ja opettajan ruumista työn instrumenttina. Keskustelua herätti erityisesti se, pitäisikö opettajan työn ruumiillisuutta tutkia osallistuvan havainnoinnin kautta eli työskentelemällä itse opettajana vai tuottaako opettajan ja tutkijan kaksoisrooli

liian hankalan tutkijaposition.

Professori Marja-Liisa Honkasalo nosti puheenvuorosaan esiin tutkittavien hiljaisuuden ja pohti, miten hiljaisuutta voisi etnografisessa tutkimuksessa tulkita. Mistä hiljaisuus esimerkiksi haastattelutilanteessa kertoo? Perinteisesti etnografia on keskittynyt puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen, mutta hiljaisuuksien tarkastelu tarjoaa mahdollisuuksia suunnata etnografista analyysiä uudella tavalla.

Tunteita käsittelevässä esityksessään Tampereen yliopiston tutkijat Petra Auvinen, Hannele Palukka ja Tiina Tiilikainen kertoivat omista kenttäkokemuksistaan ensihoidon parissa. Havainnoidut ensihoitotilanteet herättivät tutkijoissa monenlaisia tunteita sekä auttajia että autettavia kohtaan. Tutkijoiden kokemuksista syntyi kiinnostava keskustelu, jossa pohdittiin miten tunteita voi hyödyntää tutkimuksessa vai pitäisikö ne sulkea analyysin ulkopuolelle.

Riikka Homanen (TaY) kertoi tutkijan ja tutkittavien välisistä datasesioista. Yllättäen tutkijan ja informanttien yhteiset tapaamiset olivat muodostuneet yhteisen tiedon tuottamisen paikoiksi eivätkä pelkästään yksisuuntaiseksi tutkimustulosten raportoinniksi. Informanttien osallistaminen tutkimusprosessiin on hyödyllistä, koska se laajentaa ja syventää aikaisemmin kerättyä etnografista tutkimusaineistoa.

Tutkija Riikka Perälä (HY) pohti esityksessään etnografisen tutkimusmenetelmän suhdetta sosiologiseen teorianmuodostukseen. Hän valotti teorian roolia omassa huumeidenkäyttäjien terveysneuvontaa käsittelevässä tutkimuksessaan. Kiinnostavaa oli kuulla, miten etukäteen valittu teoria vaikutti aineistonkeruuseen ja mitä tapahtui, kun kentällä tehdyt havainnot eivät tukeneetkaan valittua teoriaa. Kaiken kaikkiaan alustajien määrä ja työryhmässä käydyt kiinnostavat keskustelut osoittivat, että etnografiaa käsittelevälle työryhmälle on tilausta jatkossakin.

Koordinaattorit: Riikka Lämsä, Anni Ojajärvi

Hyvinvointivaltion ja hyvinvoinnin mekanismit

Työryhmä tarkasteli erilaisia hyvinvointivaltion ja hyvinvoinnin muutokseen liittyviä mekanismeja hyvinvointipolitiikan, työttömyyden, palvelujärjestelmän, julkisen hallinnon ja eriarvoistumisen näkökulmista.

Heikki Hiilamo (Kela) tarkasteli esityksessään kirkon roolin korostumista kaikkein köyhimpien ihmisten taloudellisen toimeentulon auttajana. Kirkon rooli on usein jäänyt hyvinvointivaltiota koskevassa kirjallisuudessa vähälle huomiolle, koska sen on nähty olevan erityisesti Pohjoismaissa marginaalisessa asemassa. Hiilamon esitys kuitenkin

osoitti, että kirkon antaman avun rooli on 1990-luvun alun lamasta lähtien pysynyt keskeisenä ja siitä on muodostunut keskeinen julkista toimeentulojärjestelmää täydentävä elementti.

Harri Kostilainen ja Ari Nieminen (Diakonia-ammattikorkeakoulu) tarkastelivat, miten suomalaisessa työllisyysjärjestelmässä on pyritty mahdollistamaan ihmisten pääsy työmarkkinoille. Lisäksi esityksessä vertailtiin suomalaisia käytäntöjä Tanskassa toteutettuun politiikkaan. Esityksessä täydennettiin siirtymätyömarkkinoihin liittyvää ajattelua elementeillä, jotka koskevat heikommassa työmarkkina-asemassa olevien tilannetta.

Olli Kangas (Kela) esitteli tutkimusta työttömyyden vaikutuksista köyhyyteen. Tutkimuksessa tarkasteltiin paneeliasetelmilla työttömyyden köyhyysvaikutuksia ja sitä, millä tavoin erityyppiset työttömyysturvajärjestelmät ja muut rakenteelliset (esim. perherakenne) erot maiden välillä ovat yhteydessä työttömyyden ja köyhyyden välisiin yhteyksiin.

Tiina Soinisen (Itä-Suomen yliopisto) esitys keskittyi julkisen hallinnon muutokseen 2000-luvulla. Soininen esitteli muutosta tekemiensä neljän arviointitutkimuksen antamien tulosten valossa. Julkisen hallinnon rakenteen muutos on tapahtunut yhteistyön kautta 2010-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Uusia yhteistyömuotoja alettiin toteuttaa julkisen sektorin hanketoiminnan kautta. Seurauksena on syntynyt uusi julkisen hallinnon rakenne, joka kietoutuu julkisen palveluntuotannon ympärille. Esityksessä ja keskusteluissa käytiin läpi tähän liittyviä vahvuuksia ja ongelmallisuksia.

Minna Pietilä (Vanhustyön keskusliitto) tarkasteli esityksessään iäkkäiden ihmisten mielenterveyteen liittyviä käsitteitä kansainvälisissä ja kansallisissa mielenterveyspoliittisissa suunnittelu- ja tavoiteohjelmissä. Ohjelmien perusteella ikäihmisillä on keskeinen paikka kansainvälisessä mielenterveyspoliittisessa keskustelussa, ja suomalaisessakin keskustelussa paikka on hahmottumassa.

Heikki Saxen (TaY) pohti hyvinvointivaltion ja bioetiikan välisiä yhteyksiä. Esityksessä korostui, että bioetiikan kautta on mielekäästä tarkastella hyvinvointivaltiolla tärkeää kysymystä terveydestä. Tämän ohella sen kautta on havainnollista nähdä myös yleisemmin, millaisia julkisia ja poliittisia mekanismeja hyvinvointivaltio ja yhteiskunnallinen hyvinvointi saattaisivat tarvita tuekseen globaalina aikakautena.

Juho Saaren (Itä-Suomen yliopisto) esityksessä tarkasteltiin, onko 1990-luvun laman jälkeinen suomalainen yhteiskunnan kehitys nähtävissä menestystarinana vai eriarvoistumisen laboratoriona. Yhtäältä tulokset kertovat, että kasvun ja työllisyyden erinomaista kehitystä korostava me-

nestystarina menettää huomattavan osan vetovoimastaan, jos kasvusta puhdistetaan eriarvoistumisen vaikutukset. Toisaalta yhteiskunnallista eriarvoistumista korostavaa tulkintaa vastaan puhuu se, että useat koetun hyvinvoinnin indikaattorit osoittavat varsin myönteistä kehitystä. Keskeiseksi osoittautuu työelämän ulkopuolella olevien sosioekonomisten ryhmien heikko tulokehitys. Lopputuloksena on kuva Suomesta varsin hitaan taloudellisen kehityksen ja suhteellisen maltillisen eriarvoistumiskehityksen maana. Kumpikaan tulkinta ei siis osoittaudu kiistattomaksi.

Koordinaattorit: Juho Saari, Mikko Niemelä

Kirjoittamisen sosiologiaa – onko teksteillä sosiaalista elämää?

Työryhmän aiheena oli tekstien sosiaalinen elämä – mitä kirjoittamalla tehdään, tekstit tekevät sosiaalisessa maailmassa ja millaista politiikkaa liittyy tekstien tuottamiseen ja niiden elämään. Työryhmässä pohdittiin siis kirjoittamista ja tekstien vaikutusta nimenomaan osana sosiaalista ja kulttuurista elämää. Työryhmä kokoontui yhtenä päivänä ja ryhmässä oli viisi esitelmää. Työryhmä oli kooltaan pieni ja keskusteluiltaan sitäkin vilkkaampi.

Tuija Saresma (JY) pohti esitelmässään blogikirjoittamisen politiikkaa tarkastelemalla erityisesti Henry Laasasen blogia ja sen synnyttämää keskustelua. Mikä on blogikirjoittamisen suhde politiikkaan ja minkälaista politiikkaa blogeilla tehdään? Saresma tarkasteli myös kysymystä siitä, millä tavalla blogien politiikka suhteutuu tutkimuksen politiikkaan: millä tavalla tutkia blogitekstejä kriittisen sukupuolentutkijan näkökulmasta? Esitelmän yksi keskeisiä kysymyksiä oli mahdollisuudet lukea blogeja jollakin sellaisella tavalla, joka purkaisi kaksijakoista keskustelua sananvapaudesta ja vihapuheesta suhteessa blogikirjoitteluun ja avaisi sitä uusiin suuntiin.

Hanna Kuusela (Goldsmiths College, University of London) tarkasteli norjalaisen journalistin Åsne Seierstadin *Kabulin kirjakauppias* -teoksen sosiaalista elämää materiaalisesta kulttuurin tutkimuksen näkökulmasta. Hän tarkasteli teoksen matkaa maailmalla – kirjan elämää uusissa painoksissa, käännoöksissä, haastatteluisissa ja arvosteluissa. Millä tavalla itse kirja muuttuu matkan varrella, kun siihen tehdään uusia kansia, uusia esipuheita ja kysymyspattereita lukupiireille? Tarkasteltu teos aloitti kertomuksena yhdestä perheestä Kabulissa ja muuttui matkan varrella kertomukseksi Afganistanista ja edelleen kertomukseksi ”Lähidästä”. Kuusela pohti esitelmässään muun muassa kirjan sosiaalisen elämä moninaisia konteksteja, tässä tapauksessa

esimerkiksi suhteessa sotapropagandaan ja laajemmin keskusteluihin islamista.

Pirjo Uimonen (Itä-Suomen yliopisto) puhui erityyppisten tekstien kirjoittamiseen liittyvistä kysymyksistä. Mikä on esimerkiksi kirjoittajapiirissä tuotettujen tekstien suhde kerrottuihin tarinoihin? Kirjoittajapiireissä tekstit ovat myös osa sitä sosiaalista ympäristöä, jossa ne on kirjoitettu. Kirjoitetulla tekstillä näyttäisi olevan painavampi rooli, asiat tulevat todemmaksi kirjoitettuna. Mitä siis kirjoittajapiirissä tehdään, kun kirjoitetaan? Tämän lisäksi Uimonen käsiteli mieskuoron historiikkaa varten koottuja tarinoita ja lauluille annettuja merkityksiä – esimerkiksi sitä, minkälaisissa tilanteissa ja kenelle lauletaan mitä lauluja ja mitä erilaiset laulut merkitsevät?

Jaana Vuori (TaY) puhui tekstien sosiaalisesta elämästä maahanmuuttajien kanssa tehtävässä työssä. Suomea pidetään monella tapaa ”tekstiyhteiskuntana”, jossa on kommunikointia ennen kaikkea monenlaisten tekstien, kuten lomakkeiden ja esitteiden, kanssa. Vuoren puheenvuorossa tarkasteltiin sosiaalityöntekijöiden, asiakkaiden ja tekstien välistä vuorovaikutusta. Tapaamisissa erilaisilla teksteillä on keskeinen asema, ne ovat jatkuvasti läsnä itse kommunikointiossa. Yksi osa sosiaalityöntekijöiden työtä onkin toimia eräänlaisina tekstien välittäjinä ja avata niiden kautta monenlaisia hyvinvointivaltioon liittyviä käytäntöjä.

Laura Huttunen (TaY) pohti tekstien merkitystä ja tekstien politiikkaa erityisesti terapian kontekstissa. Tehdessään tutkimusta bosnialaisten transnationaaleista käytännöistä hän sai kutsun osallistua erään bosnialaistautaisen miehen terapiaistuntoihin. Mies antoi hänelle myös itse kirjoittamiaan tekstejä. Kirjoittamisen ja terapian välinen suhde herätti monenlaisia kysymyksiä: Mitä tutkija tekee terapiahuoneessa? Mitä kirjoitetut tekstit tuovat terapeuttiseen tilanteeseen? Tutkijan kutsuminen terapiahuoneeseen voisikin tarkoittaa laajemman yleisön ja todistajan kutsumista kuulemaan tarinaa. Tämä herättää kiinnostavia kysymyksiä muun muassa terapeuttisuuden ja poliittisuuden suhteesta, sekä äänen, todistajien ja yleisön merkityksistä. Kirjoittaminen näyttyy tässä yhteydessä erityisenä tapana tuottaa totuutta ja avata henkilökohtaista kokemusta laajemmiksi poliittisiksi kysymyksiksi.

Työryhmä oli erittäin antoisa ja vilkkaasti keskusteleva. Tekstien elämä erilaisissa sosiaalisissa konteksteissa avautui kiinnostavana tutkimusalueena, jota on kuitenkin tukittu vielä suhteellisen vähän. Työryhmäkeskustelussa avautuikin paljon näköaloja uuden tutkimuksen tekemiseksi tällä alueella.

Koordinaattorit: Laura Huttunen, Salla Tuori

Kriminologia ja oikeussosiologia

Kriminologian ja oikeussosiologian työryhmään osallistui runsaat 30 henkilöä. Torstaina ja perjantaina kuultiin 10 esitystä eri aihepiireistä. Referoimme lyhyesti esitelmät siinä järjestyksessä, jossa ne pidettiin.

Vesa Muttilainen (Poliisiammattikorkeakoulu) aloitti aiheenaan talousrikollisuuden kehityssuunnat ja poliisin toimintaympäristö. Aiheesta laadittu vuodet 2000–2009 kattava raportti perustuu poliisin rikostietojärjestelmästä saatuihin tietoihin. Lisäksi on käytetty muiden talousrikosepäilyjä käsittelevien viranomaisten aineistoja. Vuonna 2009 poliisin tietoon tuli vajaat 1800 talousrikosjuttua, joista aiheutuneet vahingot arvioitiin 109 miljoonaksi euroksi. Yleisimpiä olivat kirjanpito-, vero- ja velallisen rikokset. Päättyneissä jutuissa tutkinta-aika oli keskimäärin 296 vuorokautta.

Mirka Smolejin (Rikoksentsorjuntaneuvosto) teemana oli media, rikollisuus ja rikollisuuden pelko. Iltapäivä- ja paikallislehtien rikosuutisointi lisääntyi 1990-luvulla samalla, kun uutisten sisältö kohdistui aikaisempaa enemmän kansalaisten kokemuksiin ja tunteuksiin. Samanaikaisesti väkivallan pelko lisääntyi. Väkivaltaa ei kuitenkaan koettu aikaisempaa yleisemmin. Kasvavan pelon ja rikosuutisten mediatarjonnan lisääntymisen yhteys ei kuitenkaan ole selkeä, sillä pelon on havaittu 2000-luvulla vähentyneen, vaikkei rikosuutistarjonta ole vähentynyt.

Mia Kilpeläinen (Itä-Suomen yliopisto) esitteli rattijuopumuksesta vankeusrangaistukseen tuomituille suunnattua Selvä kaista -ohjelmaa koskevan vaikutustutkimuksen tuloksia. Ohjelman toteuttaa Naarajärven vankilassa Myllyhoitoyhdistys. Se kestää kahdeksan viikkoa, jonka aikana vangit osallistuvat arkisin neljä tuntia päivässä luentoihin, ryhmäterapiaan ja erilaisiin yksilö- ja ryhmätehtäviin. Tutkimusaineisto käsittää 102 ohjelman läpikäynyttä vankia. Henkilökunnan haastattelujen mukaan hanke on otettu vastaan myönteisesti. Psykologisilla mittareilla on havaittu pieniä positiivisia muutoksia vankien käyttäytymisessä.

Mikko Aaltonen (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos) käsitteli esitelmässään väkivallan tekemisen ja kohteeksi joutumisen riskiä eri väestöryhmissä rekistereistä kerätyn aineiston valossa. Kyselyaineistoihin verrattuna alhaisessa sosioekonomisessa asemassa olevien väkivallan riski on rekisteriaineistoista saaduissa tuloksissa suurempi kuin muilla. Yksi syy erolle lienee kontrollin kohdistumisen ohella haastattelututkimusten kato, joka on suurempi matalan sosioekonomisen aseman omaavilla kuin muulla väestöllä.

Ensimmäisen päivän päättivät kameravalvontaa käsittelevät Hille Koskelan ja Liisa Mäkisen esitelmät (HY).

Kameravalvonta mielletään monesti ensisijaisesti viranomaistoiminnaksi. Erilaiset vastavalvonnan käytännöt mahdollistavat kuitenkin myös viranomaisten valvonnan. Tietotekniikan kehityksen myötä kansalaiset voivat lisäksi valvoa toisiaan. Viranomaisten yhdeksi tavoitteeksi näyttää muodostuvan kansalaisten vastuuttaminen toistensa valvontaan. Esimerkiksi vuorovaikutteinen nettisivusto antaa kansalaisille mahdollisuuden toimia USA:n ja Meksikon välisen rajan valvojina (ks. <http://www.blueservo.net>).

Heini Kainulainen ja Elsa Saarikkomäki (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos) kertoivat perjantaina doping-rikoksista Suomessa. Aineiden myynti ja suurien erien hallussapito on kriminalisoitu vuodesta 2002 lähtien, käyttöä sen sijaan ei. Enimmillään tuomio voi olla neljä vuotta. Käytännössä tuomioita tulee myös yksittäisille käyttäjille, jotka ovat internetin kautta tilanneet aineita omaan käyttöön. Suuri osa dopingin käytöstä on piilorikollisuutta.

Miika Vuoren (Arkielämä ja epävarmuus -projekti) otsikkona oli ”Paikallisyhteisö, koulusurmat ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus – Väkivallan pelkojen tarkastelua Jokelan koulusurmien jälkeen”. Tutkimus perustuu kyselyaineistoon, joka on kerätty Jokelassa koulusurmien jälkeen. Naisilla pelko oli yleisempää kuin miehillä, ja sitä lisäsivät masentuneisuus, aiemmat kokemukset väkivallasta sekä heikentynyt luottamus paikallisiin viranomaisiin. Miehillä pelkoon liittyivät matala koulutus, ikääntyminen ja paikallismedian tiivis seuraaminen.

Anna Lappalainen (Poliisiammattikorkeakoulu) esitteli poliisin rikostietokannasta poimittavien korruptioon liittyvien rikosten seurantajärjestelmää. Korruptiorikollisuudelle ei ole rikoslaisissa selkeitä nimikkeitä, mutta lahjusrikokset, virkarikokset ja tietyt yritystoimintaan liittyvät rikokset voivat sisältää korruptioon liittyviä piirteitä. Korruptiorikoksia etsitään lisäksi erilaisilla hakusanoilla poliisin rikostietojärjestelmästä. Menetelmä on työläs, koska se edellyttää tuhansien rikosepäilyjen läpikäynnin sen varmistamiseksi, onko kyse todella korruptiosta.

Viimeisenä kuultiin Sirpa Virran (TaY) ja Adam Edwardsin (Cardiff University) esitys ”Legitimate and Accountable Security in Europe” -hankkeesta, joka toimii European Society of Criminologyn työryhmän puitteissa (<http://www.esc-eurocrim.org/workgroups.sthml#safety>). Esityksessä tarkasteltiin EU:n turvallisuusohjelmien ongelmia, mm. niiden elitistisyyttä, punitiivisuutta ja eksklusiivista kontrollin kulttuuria. Tiedeyhteisö ja kansalaiset eivät useinkaan pääse ajoissa kommentoimaan EU:n turvallisuusohjelmia. Hankkeen tavoitteena on kehittää aihepiiriin liittyvää metodologiaa ja niin sanottua turvallisuuden poliittista sosiologiaa eli miten sosiologit saivat äänensä kuuluviin sekä

EU:n politiikasta päätettäessä että sen tutkimusohjelmissa.

Koordinaattorit: Markku Heiskanen, Elina Ruuskanen

Kulttuuri ja kulutus

Työryhmä kokoontui torstaina seitsemän esitelmän ja vajaan 20 läsnäolijan voimin. Maaria Lingon esitelmä ”Millä ehdoilla tietokirjallisuus saa julkisuutta?” perustui esitelmöitsijän tuoreeseen, tietokirjallisuuden ja tietokirjailijoiden mediajulkisuutta käsittelevään tutkimukseen *Asiantuntija vai julkkis? Tietokirjallisuus ja tietokirjailijat mediassa* (Suomen tietokirjailijat ry, 2010). Suomessa vuosittain ilmestyvästä kirjallisuudesta peräti 90 prosenttia on tietokirjallisuutta, mutta vain murto-osa siitä noteerataan mediassa. On kiinnostavaa, milloin ja millä ehdoilla tietokirjallisuus saa julkisuutta sanomalehtijulkisuuden muotojen muututtua ja perinteisen kirjallisuuskritiikin vähennyttyä.

Minna Lammin, Päivi Timosen ja Petteri Revon esitelmässä ”Kuluta vähemmän! Kuluttajuuden ja kansalaisuuden limittyminen ilmastonmuutosta koskevassa kansalaiskuulemisessa” tarkasteltiin World Wide Views on Global Warming -kansalaiskuulemistä, jossa keskeistä oli tarjota kansalaisille mahdollisuus tuoda esiin näkemyksiään kansallisille poliittisille päättäjille Kööpenhaminan ilmastokokouksen alla. Esityksessä pohdittiin, miksi kansalaiset tuovat niin vahvasti esiin kuluttajuuteen liittyvät kysymykset poliittiseksi suunnittelussa keskustelussa.

Riikka Aron ja Terhi-Anna Wilskan esitelmä ”Välttämätön kulutus ja kulutusnormit suomalaisessa kulutuskulttuurissa” tarkasteli taloudellisen hyvinvoinnin kokemuksen yhteyttä vapaa-ajan ja siihen liittyvien palvelujen sekä eräiden keskeisten kestokulutushyödykkeiden kokemiseen välttämättömiksi, aineistonaan Suomi 1999, 2004 & 2009 -elämäntapakyselyt. Tulosten mukaan useimmat kulutuskohteet koettiin vuonna 2009 selvästi yleisemmin välttämättömiksi kuin aiempina tutkimusajankohtina. Erityisen selviä muutokset olivat tietoteknisten tuotteiden kohdalla.

Saara Kupsalan, Pekka Jokisen ja Markus Vinnarin esitelmä ”Moraalisten kysymysten merkitys ruoan politiikassa: Kuluttaja-kansalaisuus ja tuotantoeläinten asema” analysoi tuoreeseen kyselytutkimukseen perustuen kuluttajakansalaisuuden ilmenemismuotoja tuotantoeläinten hyvinvointikysymysten kohdalla. Tulosten valossa näyttää siltä, että suomalaiset yleisesti ottaen eivät määritä kuluttamista aktiivisena politiikan areenana, jota kautta vaikuttavat tuotantoeläinten hyvinvointiin. Esimerkiksi lähes puolet vastaajista ilmoittaa, etteivät he ajattele tuotantoeläinten hyvinvointia ruokaostoksilla ja että yksittäinen kuluttaja ei pysty muut-

tamaan kaupan valikoimaa.

Outi Sarpilan esitelmä ”Suomalaisten kauneudenhoitoa ja vaatteita koskevat kulutusarvot vuosina 1999, 2004 ja 2009” perustui Aron ja Wilskan esitelmän tavoin Suomi 1999, 2004 & 2009 -elämäntapakyselyiden analyysille, tutkimuskohteenaan suomalaisten itse arvioitu kauneudenhoito ja vaatteiden kulutus, erityisesti omasta mielestään selvästi keskivertoa vähemmän kauneudenhoitoon ja vaatteisiin rahaa käyttävät kuluttajat. Tulosten perusteella erityisesti sukupuoli ja ikä ja jossain määrin myös asuinpaikka ovat yhteydessä kauneudenhoidon kulutusta koskeviin arvioihin. Miesten ja naisten väliset erot oman arvionsa mukaan selvästi keskivertoa vähemmän kuluttavien osuuksissa eivät ole kaventuneet.

Semi Purhosen esitelmä ”Korkea ja matala: Erään kulttuurisen hierarkian kehitysvaiheet ja nykyrelevanssi” tarkasteli klassisiin kaunotaitteisiin (esim. ooppera, baletti, klassinen musiikki, vakava kaunokirjallisuus, kuvataiteet) viittaavaa korkeakulttuuria, sitä, miten korkeakulttuurin ja populaarikulttuurin välinen hierarkkinen erottelu länsimaissa historiallisesti muotoutui, miten korkeakulttuuria on sosiologisesti käsitteellistetty ja tarkasteltu, ja mikä korkea/matala-erottelun merkitys ja relevanssi nykypäivänä on. Lähtökohtana oli, että kaunotaitteina ymmärretty korkeakulttuuri on kulttuurisosiologisesti yleensä ja kulttuuripääoman käsitteen kannalta erityisesti tärkeä alue, koska kaunotaitteet ovat pääosin julkisin varoin tuettuja, valtion ja korkeakoululaitoksen vahvasti institutionalisoimia ja nauttivat laajalti tunnistetusta legitimitetistä.

Työryhmän päätti Jenni Väliniemen ja Hannu Kydön esitelmä ”Lähiöiden palvelut ja kulutus alueiden elinvoiman lähteenä”, jossa esiteltiin Lähiöohjelmassa toteutetun Hyvillä palveluilla laadukkaaseen lähiöasumiseen -tutkimushankkeen tuloksia. Tutkimusalueina toimivat Vantaan Koivukylä sekä Espoon Soukka ja tutkimusmenetelminä käytettiin asukaskyselyjä, ryhmäkeskusteluja ja haastatteluja. Tulokset osoittavat lähiöissä olevien palvelujen olevan asukkailleen tärkeitä sekä ydintoimintansa toteuttamisessa että luodessaan miellyttäviä kohtaamisia asukkaiden välille. Paikat, joissa asukkaat voivat kohdata ja jotka luovat sosiaalisia verkostoja, voivat ylläpitää alueilla merkittävää sosiaalista pääomaa.

Koordinaattori: Semi Purhonen

Landsbygdens överraskningar

Samman kallare: Erland Ejlund, Nora Brandt

Lapsuuden instituutiot ja instituutioiden lapsuus

Ensimmäistä kertaa useampaan vuoteen Sosiologipäivillä kokoontui lapsuudentutkijoiden työryhmä. Esityksiä työryhmässä oli neljä, ja kaikki esittäjät tulivat sattumoisin Jyväskylän yliopistosta. Yleisöä kertyi paikalle kymmenkunta; joukossa oli niin Tampereen, Turun kuin pääkaupunkiseudunkin tutkijoita ja opiskelijoita. Vaikka ryhmä oli melko pieni, keskustelua syntyi runsaasti, ja työskentelyyn varattu kaksituntinen tuntuikin loppuvan kesken.

Työryhmän esityksiä yhdisti kiinnostus siihen, millaiset ehdot ja mahdollisuudet lapsena olemiselle, lapsuudelle ja lapsen kehitykselle luodaan lapsuuden instituutioissa niiden erilaisilla järjestyksillä ja käytännöillä. Esityksissä tarkasteltiin tuttuja instituutiota, koulua ja päivähoitoa.

Työryhmän ensimmäisenä puhujana oli Janne Kumpulainen (JY). Kumpulaisen esitys ”Luokassa luokassa? Koulun vaikutus luokkarakenteen uusiutumiseen” perustui hänen pro gradu -tutkielmaansa. Tutkimuskysymyksenä oli, selittävätkö vanhempien sosiaalinen asema ja perhetyyppi lasten taidokkuutta matematiikassa ja äidinkielessä peruskoulun kahden ensimmäisen vuoden aikana vai häivyttäväkö alkuopetus perheiden taustatekijöiden merkityksen. Yli kahta tuhatta lasta ja neljää kuntaa koskevan Alkupuortaineiston analyysi osoitti, että taustatekijöiden vaikutus lasten taidokkuuteen näkyy koulunkäynnin alussa, mutta häviää ensimmäisten kouluvuosien aikana. Esityksen perusteella näyttää siis siltä, että muun muassa Bourdieun ja Passeronin esittämät oletukset luokkien uusiutumisesta koulutuksen avulla eivät päde alkuopetuksen vaiheessa.

Mari Vuorisalo (JY) jatkoi esityksessään ”Lasten resurssit ja erottautuminen päiväkotiryhmän toiminnassa” keskustelua lapsuuden instituutioiden eriarvoistavasta vaikutuksesta, mutta esiopetuksen kontekstissa. Hän esitteli tuloksia tekeillä olevasta Bourdieun ajatteluun perustuvasta väitöskirjatutkimuksestaan, joka on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Resurssit, paikallisuus ja elämäntilanne -hanketta. Mari Vuorisalon etnografinen tarkastelu keskittyi lasten sallisiin ja toiminnallisiin pyrkimyksiin erottautua ja saada tunnustusta resurssilleen päiväkodin ohjatuilla aamutuokioilla. Näitä pyrkimyksiä hän kuvasi kvantifoimalla muun muassa lasten osallistumista viikonloppukuulumisten keromiseen. Esitys osoitti, miten päiväkodin toiminta tarjoaa lapsille mahdollisuuden hyödyntää resurssiaan, samalla kun se myös erottelee lapsia. Tämä erottelu rakentuu sekä lasten itsensä tuottamana että osana instituution toiminnan eriarvoistavia rakenteita.

Työryhmän kolmas esitys ”Leikinjohtajia ja rangaistus-

kortteja: Mitä päiväkodin hallinnan käytännöt kertovat lapsuudesta?” perustui Anna Siippaisen (JY) pro gradu -tutkielmaan. Hänen työssään oli kyse tuetussa esiopetusryhmässä toteutetusta päiväkotietnografiasta, jonka teoreettisena viitekehystenä oli Foucaultin hallinnan analytiikka. Tutkimuskysymyksenä oli, millaisten hallinnan käytäntöjen kohteena lapset ovat päiväkodissa ja millaista kuvaa lapsuudesta nämä hallinnan käytännöt tuottavat. Lisäksi hän tarkasteli, miten lapset itse työstävät näitä hallinnan käytäntöjä. Tutkimuksensa keskeiset tulokset, riippuvuusrationaali-teetin ja toimijuuksrationaali-teetin sekä niiden hallinnan tekniikat Anna Siippainen konkretisoi oivallilla esimerkeillä; riippuvuusrationaali-teettia kuvasi ”rangaistuskorttien” käyttö ja toimijuuksrationaali-teettia vastuun antaminen lapsille leikinjohtajuuden kautta. Tätä nykyä Anna Siippainen jatkaa lapsuuden hallinnan teeman tarkastelua väitöskirjatyössään, jota hän tekee Suomen Akatemian rahoittamassa monitieteisessä projektissa Sukupolviset kumppanuudet lasten hyvinvoinnin edistäjinä.

Työryhmän lopuksi Maarit Alasuutari (JY) esitteli havaintoja meneillään olevasta tutkimuksestaan, jossa hän tarkastelee päivähoitossa toteutettavaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelua diskursiivisesta näkökulmasta kolmen toimijan – työntekijän, vanhemman ja suunnitelmalomakkeen – vuorovaikutuksena. Hän kuvasi esityksessään ”Lomakkeella puhuttu lapsi”, miten suunnitelmakeskustelussa neuvotellaan vanhempien kirjaamasta lapsen vastauksesta kysymykseen, jossa tiedustellaan päivähoitoon liittyviä harmeja. Alustavien havaintojen perusteella näyttää siltä, että vanhemman ja työntekijän keskinäinen ”kasvotyö” ja työntekijän episteeminen velvoite olla perillä päiväkodin arjesta saavat aikaan lapsen esittämän vastauksen sivuuttamisen. Vaikka lomakkeen kysymyksellä siis tavoitellaan lapsen näkökulman huomioimista, tämän toteutuminen näyttää haasteelliselta.

Työryhmän esityksistä muodostui mielenkiintoinen ja ajatuksia herättävä kokonaisuus. Esiteltyjen tutkimusten teoreettisissa lähtökohdissa ja metodologisissa ratkaisuisissa oli sekä yhtenevyyttä että eroavaisuutta. Näin ollen tutkimukset avasivat mielenkiintoisella tavalla erilaisia – mutta myös toisiaan täydentäviä – näkökulmia lapsuuden ja instituutioiden suhteeseen.

Koordinaattori: Maarit Alasuutari

Liikuntasosiologia

Liikuntasosiologian työryhmä kokoontui Sosiologipäivien molempina päivinä. Rajattuun ohjelmaan mahtui kah-

deksan alustusta ja keskustelut. Alustukset, joissa esiteltiin menetelmiltään ja tutkimusasetelmitaan erilaisia mutta käsitteellisiltä perusteiltaan toisiaan lähellä olevia tutkimuksia, johdattelivat kiinnostaviin keskusteluihin.

Torstain alustuksia ja keskusteluja yhdistivät pohdinnat liikuntaharrastuksiin osallistumisesta sekä niistä sosiaalisista rakenteista, jotka vaikuttavat liikunnan harrastamiseen ja arkiliikkumiseen. Piia af Ursin & Leena Haanpää aloittivat työryhmän esitelmäruepaman valottaen alustavia tuloksiaan tutkimushankkeesta Kouluikäisten liikuntasuhde luopin alla: Tieto, taito ja tunne osana liikuntasuhdetta. Tutkimuksen tehtävänä on tunnistaa tekijät, jotka vaikuttavat liikuntaharrastuksiin osallistumiseen ja arkiliikkumiseen sekä pohtia keinoja, miten lasten ja nuorten liikuntaharrastuneisuutta ja arkiliikkumista voitaisiin lisätä. Kati Kauravaara ruoti etnografisessa väitöskirjatutkimuksessa tekemiään havaintoja vähän arjessaan liikkuvien suomalaisten 18–26-vuotiaiden miesten elämäntavasta. Tutkimustyö kohdistuu muun muassa niihin elämäntilanteisiin, joihin liikunnan harrastaminen tai arkiliikkuminen ei sisälly.

Hanna-Mari Majjala ja Emilia Fagerlund esittelivät tutkimussuunnitelmansa vertailevasta tutkimuksesta monikulttuurisen liikunnan hyvistä käytännöistä Suomessa ja Norjassa. He totesivat tutkimustaan ohjaavaksi tavoitteeksi maahanmuuttajien liikuntaharrastuksiin osallistumista tukevien toimintamallien, prosessien ja olosuhteiden tunnistamisen.

Istunnon päätteeksi Aija Saari esitteli väitöstutkimuksensa havaintoja vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien lasten osallistumisesta liikunnalliseen iltapäivätoimintaan. Saari pohti osallistumisen problematiikkaa inklusion ja eksklusion käsitteiden pohjalta ja sisällytti myös työryhmässä aiemmin käytyt osallistumis-keskustelut näihin käsitteanalyysiinsä. Loppupuheenvuoroissa todettiin yhteiskuntatieteelliseen liikuntatutkimukseen kohdistuvien vaatimuksien päätöksentekoa palvelevan tiedon tuottamisesta näkyvän myös työryhmässä esiteltyjen tutkimusten aihevalinnoissa. Yhtäläillä todettiin näitä tutkimuksia yhdistävän pyrkimys tutkittavien ilmiöiden perusteiden ymmärtämiseen.

Perjantai-istunnon kaksi ensimmäistä alustusta pohjautuivat samaan tutkimushankkeeseen ja osaltaan laajensivat keskusteluja osallistumisen ja osallistamisen problematiikasta. Esa Rovio esitteli edustamansa tutkimusryhmän yhteishankkeen, jossa tarkastellaan 18–35-vuotiaiden suomalaisten liikuntaharrastuneisuuteen ja arkiliikkumiseen vaikuttavia tekijöitä. Alustuksessaan hän keskittyi erityisesti lapsiperheiden arjen kuvauksiin sekä pohdintoihin vanhemmuuden ja liikuntaharrastuksien yhdistämisen ongelmista.

Liisa Parikka täydensi alustuksellaan Rovion tarkasteluja keskittyen nimenomaan vauvaikäisten lasten äitien arkeen.

Kahdessa viimeisessä alustuksessa käsiteltiin liikuntaorganisaatioita. Jarmo Mäkinen kertoi valtion ja järjestäytyneen urheiluliikkeen suhteen muutoksesta Uudessa Seelannissa. Hän kuvasi muutosta ajaneen työryhmän työskentelytavat ja ehdotukset urheiluliikkeen rakenteellisista järjestelyistä. Lisäksi hän vertaili urheiluliikkeen muutosprosesseja Uudessa Seelannissa, Norjassa ja Suomessa. Mikko Simula puolestaan arvioi suomalaisten liikuntaorganisaatioiden ympäristöpoliittisuutta. Hän esitteli tuloksia tutkimushankkeesta Ympäristökysymyksen muotoutumisen ja hallinta liikuntaorganisaatioissa.

Kaikki liikuntasosiologian työryhmässä käsitellyt tutkimukset kytkeytyvät ajankohtaisiin liikuntapoliittisiin tavoitteisiin. Keinojen etsiminen kansalaisten fyysisen kunnon säilyttämiseksi ja parantamiseksi, esityksien tekeminen eriytyneen urheilu- ja liikuntaliikkeen rakenteellisesta uudistamisesta sekä kansainvälisten ympäristösopimusten määrittämiin ympäristönsuojeluvaihtoehtoihin vastaaminen ovat haasteita, jotka koskettavat kaikkia liikuntakulttuurin toimijasektoreita. Työryhmässä käsiteltyjen tutkimusten aihevalinnat ovat osoitus tutkijoiden pyrkimyksestä vastata liikuntapoliittisiin tietotarpeisiin. Toisaalta työryhmässä kuullut alustukset ja käydyt keskustelut muistuttivat siitä, että käytäntöjä palvelevan tiedon tuottamisen lisäksi tutkijoita ohjaa vahva pyrkimys tutkittavien ilmiöiden perusteiden ymmärtämiseen. Työryhmään osallistuneet olivat yhtä mieltä siitä, että ihmisten elämäntapojen, liikuntatottumusten ja urheiluliikkeen rakenteiden muuttamiseen tähtäävien poliittisten toimien tueksi tarvitaan perustutkimusta.

Koordinaattorit: Kaarlo Laine, Mikko Simula

Materiaalinen talous ja arvon ainekset

Yksipäiväisenä järjestetty työryhmä kokoontui nyt sosiologipäivillä ensimmäistä kertaa. Työryhmässä tarkasteltiin taloudellisen arvon tuottamisen prosesseja ja tapaa, jolla nämä prosessit rakentavat ja koostavat yhteiskuntaa. Miltei kaikkia esitelmiä yhdisti lisäksi talouden ”kovan” ytimen paikantaminen ”pehmeisiin” yleisinhimillisiin kykyihin ja ihmisten välisiin suhteisiin.

Minna Ruckenstein (HY) tarkasteli Habbo Hotellin tapauksen avulla lasten välisen vaihdon kytkeytymistä talouteen ja arvon luontiin. Hänen mukaansa Habbon menestys perustuu siihen, että se pyrkii tarjoamaan houkuttavan ympäristön, joka tukee lasten omasta elämysmaailmasta kumpuaavaa toimintaa. Samalla lapsista muokkautuu aikuisten

kaltaisia taloudellisia toimijoita, joiden avulla yritys kehitelee uudenlaisia taloudellisen voiton tuottamisen tapoja.

Kai Eriksson (HY) käsitteli esityksessään itsepalvelu-demokratian ja kansalaiskuluttajuuden välisiä yhteyksiä. Erikssonin mukaan informaatiotekniikan ja tietoverkkojen tulo monien julkisten palvelujen uudeksi ympäristöksi on pohjustanut tietä käyttäjälähtöisen näkökulman yleistymiselle. Esityksessä tarkasteltiin sitä, miten tämä on taustana sille, että nykyään on tavallista olla tekemisissä ”valtion” kanssa pikemminkin yksittäisinä kansalaisina kuin organisoituna ryhmänä ja että kansalaiset ovat pääsääntöisesti yksittäisten keinojen ja prosessien varassa poliittisessa osallistumisessaan.

Pekka Mäkelä (JY) hahmotteli valmisteilla olevaan väitöskirjaansa liittyen kriittis-empansipatorisista lähtökohdista eräänlaista konkreettista utopiaa kulutuksesta hyvinvoinnin tuotantona. Mäkelän mukaan kulutuksesta on yhteiskunnalliseksi muutosvoimaksi laajentamalla tavaroiden käyttöpotentiaalia ja suuntaamalla kultusta yhteis- ja yhteisöhyödykkeisiin.

Juhana Venäläisen (Itä-Suomen yliopisto) alustus tarkasteli äänimaisemien kytkeytymistä taloudellisen arvon luomiseen Pohjois-Karjalan luontomatkailuyrittäjien työssä. Venäläisen mukaan alueen tuotantotavan muutos on kuultavissa siirtymänä seudulle aiemmin ominaisesta teollisuuden meluisasta tuotannosta palveluvaltaiseen hiljaiseen tuotantoon ja lopulta elämystalouden hiljaisuuden tuotantoon. Luonnonrauhan ilmentämä hiljainen äänimaisema on kulttuurinen yhteisöä, josta on kuitenkin tullut matkailuyrittämisessä keskeinen tuotannontekijä.

Turo-Kimmo Lehtonen (HY) ja Olli Pyyhtinen (TaY) esittelivät alustuksessaan, mitä annettavaa filosofi Michel Serresillä voisi olla talouden aineiden ja välitysten analyysille. Lehtonen ja Pyyhtinen nostivat ensiksi esiin huomion kiinnittämisen suhteissa kiertäviin kvasiobjekteihin Serresin tärkeänä metodologisena antina. Toiseksi Serresin näkemys suhteista kolminapaisina tarjoaa heidän mukaansa kiinnostavan taloudellisten suhteiden alkeellisen laskuopin ja lopulta enkelin ja parasitiin käsitteet puolestaan auttavat ajattelemaan välittämisen luonnetta.

Tekeillä olevaan väitöstutkimukseen pohjautuvassa esitelmässään Katariina Mäkinen (TaY) tarkasteli työelämävalmennusta yhtenä itsen tuotteistamisen käytäntöjä tuottavana kenttänä. Mäkinen toi esille, miten valmennus tähtää valmennettavan työkykyyn ja työmarkkinakelpoisuuden kasvattamiseen. Avainasemassa tässä on pyrkimys löytää ja tunnistaa valmennettavan yksilöllinen potentiaali. Potentiaali käsitettiin hänen mukaansa samaan aikaan joksikin aidoimmin yksilölliseksi ihmisessä ja yleiseksi, määrittymättömäksi

ja mihinkään erityiseen kykyyn paikantumattomaksi.

Eeva Jokinen (Itä-Suomen yliopisto) ja Soile Veijola (LaY) tarkastelivat esityksessään Larissaksi nimeämässä venäjänkielisen maahanmuuttajanaisen narraation avulla sukupuolijärjestystä ja naisten prekaaria elämää uudessa taloudessa. Jokisen ja Veijolan mukaan hoivasta käsitettynä ihmisten kyvyksi samastua, pitää huolta ja koordinoita on tullut tuotannon ydintä nyky-yhteiskunnassa, jota he siksi nimeävät emännöintiyhteiskunnaksi. Hoiva on heidän mukaansa öljy, joka paitsi voitelee uuden talouden koneiston ja saa asiat luistamaan myös yhdistää ihmisiä toisiinsa.

Koordinaattorit: Turo-Kimmo Lehtonen, Olli Pyyhtinen

Minoriteter som sociala organisationer – Vähemmistöt sosiaalisina organisaatioina

Arbetsgruppen befattade sig med minoriteter, inte som självklara eller entydigt definierbara grupper, utan som fenomen som skapas genom gränsdragningar, kulturella representationer och organisering. Den tvåspråkiga arbetsgruppen blev tyvärr mindre än väntat – två av de ursprungliga planerade fem föredragen måste inställas pga förhinder.

Diskussionen inleddes av sammankallaren, undertecknad, med pappret ”Från icke-ester till estlandsryssar? Förutsättningar för ryskt minoritetsbygge i Estland.” Föredraget började med att presentera en modell för analysen av den process som kan kallas minoritetsbygge. I likhet med en analys av sociala rörelser, bör den fasta uppmärksamhet vid samspelet mellan social förändring, kulturella representationer, organisering och de samhälleliga och politiska möjlighetsstrukturerna. Den i Estland levande ryskspråkiga befolkningsgruppen har en omstridd position i det estniska samhället; deras försök att använda sig av den av lagen garanterade möjligheten att skapa ett officiellt representativt organ har stött vid myndigheternas motstånd. Deltagandet i frivilligorganisationer är lågt bland de ryskspråkiga, och många estniska beslutsfattare gör en automatisk koppling mellan minoritets- och säkerhetspolitik.

Även nästa talare, Outi Kähäri (Åbo universitet) behandlade en ryskspråkig minoritet, som i Finland kan omfatta så många som 50,000 personer. I föredraget ”Venäläisvähemmistö Suomen työmarkkinoilla ja työyhteisöissä – venäläisvähemmistön määrittely osana tutkimusongelmaa” (Den ryska minoriteten på finländsk arbetsmarknad och i finländska arbetskollektiv – definitionen av rysk minoritet som en del av forskningsproblemet) redogjorde hon för en pågående undersökning om gruppens integrering i arbetslivet. Hennes främsta forskningsmaterial utgörs av öppna

intervjuer med anställda som har rysk bakgrund; det visar sig dock, att den etniska identiteten ofta är mångtydig och mångbottnad. Utgående från teorier om sociala identiteter tog Kähäri upp faktorer som på finländska arbetsplatser påverkar gränsdragningarna mellan majoritetsbefolkningen och de ryskspråkiga. Den finländska identiteten har historiskt konstruerats i ett motsatsförhållande till ryskheten, och detta återspeglas fortfarande i många samhälleliga och individuella uppfattningar och praktiker. Illvilligt skvaller, etniska vitsar, undvikande och diskriminering förekom i arbetsplatser där Kähäri gjorde sina intervjuer. Man bör dock komma ihåg, att även många andra egenskaper, såsom ålder, kön, utbildning osv. kan påverka gruppbildning i arbetskollektiv.

Som tredje och sist diskuterades Andreas Hägers (Åbo Akademi) föredrag om ”Den laestadianska gruppen som religiös och social minoritet.” Pappret baserade sig på intervjuer, observation och pressmaterial insamlat i svenskspråkiga Österbotten. Även om de är medlemmar i majoritetskyrkan, utgör laestadianerna en distinkt religiös minoritet, med egna bönehus och möten som sällan besöks av utomstående. Laestadianerna är en distinkt minoritetsgrupp också på andra än strikt religiösa grunder. Detta illustrerades med exempel av normer som reglerar deras deltagande i olika aktiviteter som förekommer i deras hembyar och i skolor som de laestadianska barnen går i. Genom dylika mekanismer konstrueras laestadianerna som en tydlig, avskild minoritetsgrupp, både av dem själva och av det omgivande samhället. Häger påpekade dock, att det samtidigt också finns människor med laestadiansk familjebakgrund, men med ett mer avlägset förhållande till rörelsen. Den påföljande diskussionen behandlade bl. a frågan, huruvida den laestadianska rörelsen, som inte aktivt förvärvar nya anhängare utanför medlemmarnas egna familjer, ändå kan analyseras som social rörelse.

Sammanställare/koordinatör: Mikko Lagerspetz

Moninaiset erot aineistossa eli miten käsitellä sukupuolen, luokan, seksuaalisuuden ja etnisyyden yhteenkietoutumia analyysissä?

Työryhmässä syvennyttiin pohtimaan, millaisia mahdollisuuksia intersektionaalisuuden käsite voi tarjota erilaisten, keskenään risteävien ja sekoittuvien erojen sekä yhteiskunnallisen eriarvoisuuden, rakenteiden ja asemien tutkimuksessa. Työryhmään osallistui 25 henkilöä ja siinä pidettiin kuusi paperia, jotka herättivät runsaasti keskustelua osallistujien keskuudessa.

Ere Itkonen (HY) tarkasteli ruotsalaisessa *Kvinnovetenskaplig tidning* -lehdessä 2000-luvun alussa intersektionaalisuuden käsitteestä käytyä keskustelua. Intersektionaalisuus on hedelmällisintä käsitteä kriittiseksi näkökulmaksi, jota voidaan hyödyntää tutkimuksen eri vaiheissa. Se ei muodosta yhtä teoriaa, mutta edellyttää teorialietoisuutta ja syventymistä esimerkiksi sukupuoleen, seksuaalisuuteen, etnisyyteen ja luokkaan käsitteinä, ei yksinomaan analyytisinä kategorioina.

Heidi Hirston (Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu), Saija Katilan (HY) ja Johanna Moisanderin (Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu) esitelmiä käsittelee suomalaisen yrityksen offshoring-päätöstä ja irtisanomisia koskevassa media- ja verkkokeskustelussa esiintyviä kategorisointeja. Suomalaisen ja kiinalaisen työntekijän moniulotteiset representaatiot eroavat toisistaan, samoin käsitykset siitä, kenelle aiheutuu haittaa. Sukupuoli ei erityisesti nouse esiin aineistosta, mutta muutamit esimerkit osoittavat, että mies- ja naistyöntekijöillä on erilaisia mahdollisuuksia ja odotuksia irtisanomisen jälkeen.

Annamari Huovinen (Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu) käsittelee poliitikkojen eurovaalimainoksissa rakentuvia identiteettejä keskittyen erityisesti politiikan perinteisten teemojen ulkopuolella liikkuviin tekijöihin kuten sukupuolen, vanhemmuuden ja kansallisuuden esittämiseen. Lisäksi esimerkkejä oli vaalimainoksista, joissa ehdokkaat eivät halunneet tai voineet hyödyntää esimerkiksi suomalaisuuden tai konventionaalisen sukupuolen esittämisen resursseja.

Laura Mankki (JY) tarkasteli kotitalousvähennyistä tasa-arvopoliittikan, heteronormatiivisuuden ja sukupuolituneen työnjaon näkökulmista. Keskusteluissa kotitalousvähennyksestä rakentuu erilaisia käsityksiä sukupuolesta ja sukupuolten välisistä suhteista sekä tasa-arvosta.

Kaisa Nissin (JY) aiheena oli toiseuden määrittelemisen Suomessa asuvien kahden kulttuurin perheiden arjessa. Työryhmässä keskustelua ja kiinnostusta herätti erityisesti kulttuurin, uskonnon ja kansallisen sekä yksilöllisen identiteetin limittyminen ja sekoittuminen niin, ettei ”puhdasta” uskontoa ole mahdollista erottaa.

Dos. Pirjo Nikander (JY) käsittelee iän ja elämäntien poikkeavuuksien kietoutumista muihin erontekoihin ja identiteettien muuttuvaisuutta elämäntien aikana. Jäsenkategoria-analyysi ja laadullinen seuranta tutkimus tarjoavat menetelmällisiä välineitä intersektionaaliseen tutkimukseen, jossa yhdistyvät rakenteiden ja mikrotason merkityksenannon tasot sekä ajallinen muutos.

Koordinaattorit: Ere Itkonen ja Niina Vuolajarvi

Normatiiviset ruumiskäsitykset, niiden ylitykset ja ideologinen moninaistuminen

Ryhmässä esitettiin yhteensä seitsemän paperia, jotka käsitelivät ruumista ja ruumiillisuutta niiden tekniikoiden moninaistumisen, ruumisnormien ja niiden ylläpidon kriittisen tarkastelun ja/tai vastadiskurskien näkökulmasta. Työryhmä kokoontui kahtena päivänä. Paperien esittäjien lisäksi työryhmään osallistui kunakin päivänä kymmenkunta henkeä.

Marjo Kamilan (JY) tekeillä olevaan väitöskirjaan pohjautuva paperi ”Sukupuolisia vai -puolettomia opettajaruumiita?” käsittelee opettajien ulkoisen olemuksen merkityksistä osana opettajan identiteettiä ja sosiaalista vuorovaikutusta koulu yhteisöissä. Ilkka Levä (HY) tarkasteli paperissaan ”Turkan ’Kiimaiset poliisit’ ja kansakuntaruumiin pelastaminen” Jouko Turkan tv-sarjasta tehtyjä poliisikunnan ruumiillisuuteen kantaa ottavia kirjallisia kysymyksiä suomalaisen kansakuntaruumiin pelastusyrityksinä ja yrityksenä määrittää ja palauttaa normatiivinen poliisiruumis. Elina Vaahtera (HY) käsittelee paperissaan ”Crip-käsite vammais- ja queer-tutkimuksen risteyskohdassa” crip-käsitteen käyttöä vammais- ja queer-tutkimuksessa ja pohti käsitteen suomentamista. Emmi Vähäpassin (HY) väitöskirjatutkimukseen perustuva paperi tarkasteli trans- (ja genderqueer-) julkisuuksia vastajulkisuuksina eli millaisia sukupuolibinarismin ylittämiseen, sukupuolen vakauteen ja sukupuolen virtaavuuteen, tai vakauden ja epävakauden vastakkainaseteluun liittyviä diskursseja näissä julkisuuksissa luodaan ja toistetaan.

Hannele Harjusen (JY) paperi ”Lihavuus ja uusliberaalien ruumiiden rakentaminen” käsittelee uusliberaalin ajattelun leviämistä sosiaali- ja terveyspolitiikkaan ja pohti kuinka em. ajattelu vaikuttaa käsityksiin ruumiin ja yhteiskunnan suhteesta. Annamaria Marttila (OY) esitteli paperissaan ”Ruumis ja toiminta – minä ja muu” väitöstutkimustaan koskien aivoammautuneiden minuuden kokemuksia ruumiinfenomenologisesta viitekehystä käsin. Anna Puhakka (JY) pohdiskeli paperissaan ”Monoliittisen liihuuden kyseenalaistamisesta” tapoja moninaistaa ”hoikkuuden” kategorian samaan tapaan kuin uudessa lihavuustutkimuksessa on pyritty nostamaan esiin lihavuuden risteävyyksiä sellaisten tekijöiden kuin rotu, vammaisuus tai luokka kanssa.

Työryhmä oli kokoonpanoltaan hyvin monialainen: yhteiskuntatieteet, historia, kasvatustiede, antropologia ja sukupuolentutkimus olivat ryhmässä edustettuina. Esittäjien moninaiset teoreettiset lähtökohdat, aineistot ja metodologiset valinnat ruumiin ja ruumiillisuuden tutkimukseen tarjosivat hyvät lähtökohdat vilkkaalle keskustelulle ja pape-

rit keskustelivat hyvin toistensa kanssa. Useat työryhmässä esitetyt paperit kiinnittyivät aivan viimeisiin keskusteluihin tai parhaillaan kansainvälisesti nousussa oleviin tutkimussuuntauksiin kuten esimerkiksi crip-tutkimukseen tai kriittiseen lihavuustutkimukseen. Lisäksi paperit olivat kautta linjan teemoiltaan ja käsittelytavoiltaan ilahduttavan kekseliäitä. Kaiken kaikkiaan ruumiin ja ruumiillisuuden tutkimus näyttää voivan Suomessa hyvin ja löytäneen uusia uria ja seuraavan tiiviisti kansainvälisiä keskusteluja.

Koordinaattorit: Hannele Harjunen, Anna Puhakka

Nuorten kansalaisuus ja yhteiskuntatiedollinen kasvat

Työryhmä sai pontimensa ajatuksesta, että koulun yhteiskuntatiedollinen kasvat on myös sosiologeille ajankohtainen asia. Ryhmä oli odotusten mukaisesti monitieteinen: osanottajien taustoissa oli niin sosiologian kuin valtio-opin, filosofian, kasvatustieteen ja historian edustajia.

Pauli Arola tarkasteli aluksi koulun yhteiskuntaopin luonnetta sen historiallisista lähtökohdista käsin. Yhteiskuntaoppi on usein korostanut yhteiskunnan normeja ja instituutioita ja painottanut tietosisältöjä mutta jättänyt sivummalle yhteiskunnallisen toiminnan taidot. 2000-luvulla on kuitenkin yhä enemmän tarvetta yhteiskunnallisen opetuksen uudistamiseen. Keskeiseksi keskustelun kohteeksi on noussut oppiaineen suhde yhteiskuntatieteisiin sekä yhteiskuntaopin ainedidaktiikan omien painotusten etsiminen. Tässä pohdinnassa opetussuunnitelmien ja didaktiikan kehittäjien dialogi yhteiskuntatieteilijöiden kanssa on välttämätön. Tuukka Tomperin esitys kehitti teemaa eteenpäin tarkastelemalla peruskoulun yhteiskuntaopetusta lasten ja näiden huoltajien käsitysten valossa. Yleinen käsitys tutkijoiden keskuudessa on ollut, että opetussuunnitelmat ja oppikirjat painottavat tietosisältöjä ja instituutionäkökulmaa, joka jää etäälle lasten ja nuorten kiinnostuksen kohteista. Laaja yhteisymmärrys on myös siitä, että yhteiskuntaopetuksen laadussa, määrässä ja vuosiluokkajoinittelussa on kehittämisen varaa peruskoulun opetussuunnitelmissa. Tomperi esitteli tuloksia kyselyaineistosta, joka on kerätty peruskoulun 4.–9. luokkien oppilailta sekä näiden huoltajilta. Kyselyssä tiedusteltiin mm. näkemyksiä koulun yhteiskuntaopetuksesta, sen määrästä ja riittävydestä sekä keinoista, joilla kannustaa nuoria kiinnostumaan yhteiskunnallisista kysymyksistä.

Nuorten käsitykset olivat aiheena myös Marko van den Bergin esityksessä, jossa tekijä käsittelee tutkimustaan 16–18-vuotiaiden lukiolaisten käsityksistä suomalaisen yh-

teiskunnan viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevaisuudennäkymistä. Tutkimus on julkaistu nimellä *Nuorten käsityksiä Suomen yhteiskunnallisesta kehityksestä* (2010). Nuoret käyttivät helposti talouden puhetapaa selittäessään Suomen yhteiskunnallista kehitystä, ja yksityisen toimijan ja aktiivisen kansalaisen rooli jäi vastaavasti helposti tulkinnoissa marginaaliseksi. van den Berg pohti, mitä näkökulmia tulokset avaavat suomalaisnuorten yhteiskunnalliseen orientaatioon.

Tiina Rytkölä pohti yrittäjyyskasvatusta yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen osana. Puhe yrittäjyyskasvatuksesta avautuu yhtäältä bisnesorientoituneeseen yrittäjyyden opettamiseen sekä toisaalta yritteliäisyyden ja taitojen vahvistamiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön määrittelyssä koulun yrittäjyyskasvatus ymmärretään enemmän kansalaiskasvatuksena. Yrittäjyyskasvatuksesta näyttäisi kuitenkin usein puuttuvan se yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen orientaatio, joka kansalaiskasvatuksella on: yrittäjyyskasvatus ankuroituu enemmänkin liiketalous- kuin yhteiskuntatieteisiin. Rytkölä kysyi, voisiko yhteiskuntatieteellinen näkökulma sitoa yrittäjyyskasvatusta lähemmäs osallisuutta ja kansalaiskasvatusta.

Tomi Kankainen jatkoi aiheesta nuoret ja yhdistysosallistuminen. Suomalaisnuoret osallistuvat verraten vähän yhdistysten toimintaan mutta heillä on hyvät tiedot ja taidot yhteiskunnallisissa asioissa. Tilanne on yhdistyskentälle haasteellinen. Epämuodollisen osallistumisen mahdollisuusalue kasvaa, ja on ilmeistä, että nuorten oma tulkintakehys, jossa yhteiskunnan ilmiöitä tulkitaan ja osallistumis päätöksiä tehdään, ei aina sovi yhteen yhdistysten antamien kollektiivisten tulkintakehysten kanssa. Keskusteluja sävyttää huoli osallistumisen vähäisyydestä, mutta on tärkeää korostaa yhteiskunnallisen osallistumisen laajempaa kokonaisuutta. Ei pidä väheksyä informaali harrastuskerhojen merkitystä, joiden mahdollistajana koulutusinstituutio voisi ottaa vahvemman roolin. Harrastuskerhot ovat tutkimuksessa osoittautuneet tärkeiksi nuorille, joiden vanhemmilla on niukasti taloudellista, kulttuurista ja sosiaalista pääomaa.

Session huipentumana Hanna Kokkonen, Aino-Inkeri Miestamo ja Tiina Rytkölä tarkastelivat 9.-luokkalaisten käsityksiä politiikasta sekä esittelivät opetuskäyttöön ja politiikan käsitteen avaamiseen tarkoitettua eduskuntasimulaation. Peruskoululaisille vuonna 2008 tehdystä pienimuotoisesta kyselyssä vastaajien käsitykset politiikasta vaihtelivat neutraaleista hyvin kriittisiin, mutta oppilailla oli myös hyvin positiivisia näkemyksiä politiikasta, ja pelkästään negatiivisia mainintoja sisältävien vastausten osuus oli marginaalinen. Yllättävästi puolet vastaajista ankkuroi politiikan laajalle ammattipolitiikan toimintakentän ulkopuolelle, missä myös tavalliset ihmiset ovat politiikan te-

kijöitä. Yhteiskuntaopin opetuksessa tulisi ottaa huomioon laaja tulkinta politiikasta ja se, että monet oppilaat saattavat suhtautua politiikkaan huomattavasti avoimemmin kuin luullaan. Esitellyn eduskuntasimulaation tavoitteena on rakentaa kuva politiikan toiminnallisesta aspektista ja avata politiikka laaja-alaisena ilmiönä. Luokissa, joissa simulaatio on toteutettu, oppilaat ovat usein pystyneet omaehtoisesti analysoimaan toimintaansa ja motivejaan. Tällainen reflektointi auttaa irrottamaan politiikan ilmiönä ammattipolitiikasta ja yhdistämään sen kokonaisvaltaisesti muille elämänalueille.

Koordinaattori: Jan Löfström

Organisaatiot ja organisoituminen

Työryhmän tarkoituksena on tarjota kohtaamispaikka organisaatiososiologeille. Organisaatiotutkimuksen lähestymistavat ovat läheisessä suhteessa taloutta sekä instituutiota tutkivaan sosiologiaan, mutta sen erityisenä piirteenä on keskittyminen organisaatioihin ja organisoitumiseen tutkimuskohteina. Koska työryhmä kokoontui tänä vuonna ensimmäistä kertaa, oli ryhmän aihealue määritelty väljästi kattamaan organisoitumisen, organisaatioiden rajojen, keskinäisten suhteiden, sekä organisaatiokenttien jäsentymisen tutkimus.

Organisaatiotutkijoiden yhteiselle työryhmälle oli ilmeistä tilausta, sillä ehdotuksia esityksiksi tuli enemmän kuin kahden päivän ohjelmaan pystyttiin mahdollistamaan. Esitykset jakautuivat löyhästi kolmeen teemaan: Organisaatiokenttiä ja instituutiota käsittelevät esityksissään Henri Schildt (Hanken), Antti Ainamo (TY), Robin Gustafsson (Aalto) sekä Mikko Jääskeläinen (Aalto). Organisaatioiden toimintatapoja ja tulkintoja käsittelevät Soili Pietilä (HY) sekä Sara Lindström (Työterveyslaitos). Lisäksi Pauli Alen (Aalto) käsittelee organisaatioteorian julkaisuprosessin teoretisointia.

Kokonaisuudessaan sekä tutkimukset että niiden esitykset olivat korkeatasoisia. Ensimmäisen kokoontumisen vuoksi työtapoihin kiinnitettiin erityistä huomiota, ja kuralainen esitysaikataulu jätti aikaa rikkaalle keskustelulle. Työryhmän lopuksi käytiin laaja keskustelu organisaatiotutkimuksen asemasta ja roolista suomalaisen sosiologian kentässä, ja päädyttiin yksimielisesti siihen, että aiheelle omistautunut työryhmä on tarpeellinen myös tulevana vuosina. Seuraavaa vuotta ajatellen tuotiin myös esiin ajatus mahdollisesta jatko-opiskelijoille suunnatusta trackistä. Näin ollen kaikki organisaatioita tutkivat sosiologit voivat jäädä hyvillä mielin odottamaan seuraavan vuoden kokoontumista.

Koordinaattorit: Mikko Jääskeläinen, Robin Gustafsson

Perhe ja vanhemmuus

Erittäin suosituksi osoittautuneessa Perhe ja vanhemmuus -työryhmässä esitettiin tänä vuonna yhteensä 13 paperia. Vaikka työryhmän aikataulu oli tiivis, esitetyt paperit tarjosivat hyvän läpileikkauksen tämänhetkisestä, suomalaisyliopistoissa tehtävästä sosiaalitieteellisesti suuntautuneesta perheitä ja vanhemmuutta käsittelevästä tutkimuksesta. Tarjolla oli niin alkuvaiheessa olevia artikkelihahmotelmia kuin myös jo julkaistuihin tutkimuksiin pohjaavia papereita.

Torstai-illan työryhmäkokoontumisen aloitti Eero Suoninen, joka tarkasteli vanhemman ja lapsen välisiä vuorovaikutuksellisia keinoja, asetelmia ja merkityksiä tapaustutkimuksessa Äiti ja lapsi TV:n äärellä. Tämän jälkeen Jaana Maksimainen pohti omassa esitelmässään parisuhteen ja terapeuttien periaatteiden korostunutta asemaa nyky-yhteiskunnassa. Kolme seuraavaa paperia lähestyivät perheen ja työnteon yhdistämisen problematiikkaa, joista ensimmäisessä Anne Mattila tarkasteli pienten lasten äitien valinnanvapautta työn ja kodin välillä äitien omien kokemusten kautta. Johanna Närvi ja Johanna Lammi-Taskula puolestaan esittelivät tutkimustaan äitien ja isien ratkaisusta työn ja lasten hankinnan välillä, Aino Luotolan tarkasteltua naisten paluuta töihin perhevapaiden jälkeen. Päivän kolme viimeistä esitelmää keskittyivät miesten perheisiin, joista ensimmäisessä Marko Lähteenmäki esitteli vauvaperheiden isien kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta käsittelevää väitöstutkimustaan. Tämän jälkeen Kirsi Kinnarinen käsiteli esitelmässään isyyden ja miesyhteisöllisyyden ihanteita ja arkea moottoripyöräkerhossa, jonka jälkeen illan päätti Petteri Eerolan ja Johanna Mykkäsen tarkastelu maskuliinisuuden normikertomuksesta isyyden viitekehyksessä.

Perjantai-aamun aloitti Anna-Maija Castrenin esitelmä lojaliteettirakenteista perhe- ja sukulaissuhteissa, jonka jälkeen Thomas Heikell jatkoi tarkastelemalla perhe- ja sukulaisuustunteen luomista kerronnassa kysyen, mitkä muistot luovat tunteen perheestä ("meistä") ja ketkä "meihin" kuuluvat? Ella Sihvonen oli puolestaan Kadonneen vanhemmuuden jäljillä kysyen, mitä on kadoksissa, kun vanhemmuuden väitetään kadonneen? Ritva Nätkin keskittyi esitelmässään isovanhemmuuteen ja vanhemman suhteen aikuisen lapseen, Sonja Kosusen ja Jaana Poikolaisen päättäessä työryhmä vanhempien tekemiä kouluvalintoja tarkastelemaan "Peruskoulu pysyy, kouluvalintamahdollisuudet muuttuvat".

Paperiesitelmien pitäjien lisäksi paikalla oli runsaasti perhe-teemasta kiinnostuneita keskustelijoita ja kuuntelijoita. Työryhmän suosio osoittaa suomalaissosiologiain ja yhteiskuntatieteilijöiden löytäneen perhetutkimukselliset kysymykset – näin ollen olisi suotavaa, että mahdollisimman moni innostuisi viemään mielenkiintoista ja laadukasta suomalaista perhetutkimusta myös kansainvälisille tutkimuskeskenteille.

Koordinaattorit: Johanna Mykkänen, Petteri Eerola

Poikkitaiteellinen ja -tieteellinen teemaryhmä tietämisestä, tuntemisesta, kokemisesta

Poikkitaiteellisessa ja -tieteellisessä työryhmässä tietämisestä, tuntemisesta ja kokemisesta kuulimme ja näimme ensiksi viisi sytykettä yhteisen työskentelyn pohjaksi. Näimme Päivi Takala Gouldin elokuvan *Syvä hengitys sisään* (13'), joka kertoo dokumentaarisin keinoin tanssijapäähenkilönsä kautta siitä, mitä suuri muutos saa aikaan ihmisen identiteetissä. Takala Gould pohtii tohtoritutkinossaan – josta elokuva on osa – äänen ja liikkeen merkitystä ihmisymmärryksen perustana. Mitä elokuvan tekemisen prosessille seuraa, jos ajattelemme ihmisen perusymmärryksen olevan pohjimmiltaan ja perusteiltaan rytmistä ja tuntoista?

Virpi Yliraudanjoki johdatteli meitä Hélène Cixous'n (feminiinisen) kirjoittamisen askelmiin eli kolmeen kirjoittamisen kouluun, Kuoleman, Unien ja Juurten kouluihin. Yliraudanjoki on kokenut Cixous'in tekstit lumoavina, minkä jälkeen paluuta entiseen (kirjoittamiseen) ei enää ole. Kirjoittamisen koulut ovat opettaneet, kuinka kirjoittaminen syntyy omissa ruumiissa, syvällä itsessä. Myös Mari Simola pohdiskeli akateemisen kirjoittamisen ja tutkijaksi tuleminen kietoutumista kehoon ja emootioihin sekä paikkaan, esim. tutkimusyhteisöön juurtumiseen tai irtautumiseen. Simola näkee oman kokemuksen ja ajattelun käsitteellisen ja käsitteellistävän muuttumisen luovana ja kehollisena prosessina. Muutosta hän havainnollisti kolmella omalla maalauksellaan.

Päivi Kujamäen sytykkeenä oli Pentti Saaritsan runo Siivet, joka johdatti ajatukset hermeneuttiseen kokemukseen, dialogiin ja leikkiin. Runo tempaa mukaansa ja herättää kysymään, mistä saamme tuulen siipien alle eri kehitys- tai tutkimusvaiheissa. Runous voi Kujamäen mukaan olla keino ymmärtää ja käsitellä sellaista, jota ei muuten voi kuvata. Kokemus on aina ainutkertainen ja myös runo on laadultaan jotain samanlaista. "Wovon man nicht sprechen kann, darüber muss man Dichtung schreiben" (Calvino). Hanna Guttorm esitteli oman tieteellisen kirjoittamisensa vapau-

tumista hajanaiseksi, kyseleväksi ja osin runomuotoiseksi mm. Derridan dekonstruktion sekä Deleuzen subjektikäsityksen soveltamisen kautta. Millaista tutkimuskirjoittamista itsetietoisien ”kirjoittajaminän” hylkääminen ja yhtä aikaa kunkin hetken intensiteettien ainutkertaisuudelle avautuminen voisi mahdollistaa?

Näiden sytykkeiden pohjalta loimme fyysistä ja käsitteellistä tilaa teemojen käsittelylle. Marika Tervahartiala ja Liina Hongell mahdollistivat teemojen lähestymisen mm. musiikin, liikkeen ja kuvan tekemisen keinoin. Työryhmän toiminnallinen luonne osallisti myös muut työryhmään osallistuneet ja loppukeskustelu oli vilkas. Teemaryhmä oli ensimmäinen laatuaan sosiologipäivillä, luulen, ja avasi kiinnostavia kysymyksiä, joiden käsittelyä ja pohdiskelua lienee paikallaan jatkaa myöhemminkin.

Koordinaattorit: Marika Tervahartiala, Liina Hongell, Mari Simola, Hanna Guttorm

Poliittinen ja julkinen sosiologia

Helsinki Research Group for Political Sociology -tutkimusryhmän yhdessä julkisen sosiologian tutkijoiden kanssa toteuttama keräsi jälleen täyden salin väkeä. Ryhmässä esiteltiin sekä valmistuneita graduja ja tekeillä olevia väitöskirjoja että laajempia tutkimushankkeita. Nopeat esitykset ja terävät kysymykset takasivat keskustelemaan ilmapiiriin.

Veikko Eranti jäseni Not In My Backyard -ilmiötä Laurent Thévenot'n poliittisen elämän kielioppiin pohjalta. Nimby on kansalaisten osallistumisen ja suoraan demokratioon liittyvien ongelmien polttopisteessä: toisaalta kaikki pitävät osallistumista toivottavana, toisaalta mikäli kansalaisten mielipiteet ovat vääriä, se muuttuu tuomittavaksi. Helsingin kaavoituksesta tehtyjä valituksia analysoimalla Eranti pyrki ymmärtämään, miksi tämäntyyppinen osallistuminen kohtaa niin vahvaa vastarintaa.

Jani Lukkarinen esitti, kuinka talonvaltaajat Uuden kulan squatilla Joensuussa olivat jakautuneet vahvasti kahteen ryhmään. Jakava tekijä oli suhtautuminen ”viholliseksi” nimettyyn Joensuun kaupunkiin. Monet aktivistit olivat valmiita mukautumaan kunnallisen hallinnan edellyttämiin sopimuskäytäntöihin ja yhdistysmuotoon toiminnassa. Toisille radikalismi oli elettyä ja kompromissitonta kamppailua elämän ehdoista. Lukkarisen mukaan repeämässä on kyse jaosta alakulttuuriseen vastarintaan ja vastakulttuuriseen kapinaan.

Elina Oinaan esitelmä herätti erittäin kiinnostavan keskustelun ihmisoikeuksien universaalisuuden ja kansallisen suvereniteetin suhteesta. Ugandalaispoliitikot puolustelivat

homouden kieltävää lainsäädäntöä sillä, että kullakin maalla on oikeus säätää lakinsa omien arvojensa perusteella. Samalla he tuomitsevat ihmisoikeudet länsimaisena hapatuksena. Tällaisessa tilanteessa viisaampi strategia paikallisille ihmisoikeusjärjestöille voikin olla vetoaminen tasa-arvoisuuteen perinteisenä afrikkalaisena arvona kuin universaalina normina. Keskustelussa tuli esiin muun muassa, että yhtä lailla kuin ihmisoikeuksia ajavien kansalaisjärjestöjen verkosto myös homojen vastainen liike on globaali verkosto, jolla on vahvat yhteydet erityisesti Yhdysvaltain kristilliseen oikeistokonservatismiin.

Jan Wikman käsitteli queer-liikkeitä Skandinaviassa. Ne eroavat vahvasti esimerkiksi Yhdysvaltojen vastaavista liikkeistä, koska niillä on suuremmat vaikutuskanavat valtiolliseen päätöksentekoon. Pohjoismaissa queer-liikkeet vaikuttavat Wikmanin mukaan vakiintuneen valtiofeminismin muodostamassa kehyksessä. Sen erilaiset muodot johtavat kuitenkin myös eroihin niissä muodoissa, jonka liikkeet eri Skandinavian maissa saavat.

Samu Lindströmin esitys koski itsenäisyyspäivän kuokkavierasmielensoitusten nostattamaa julkista keskustelua vuosina 1996–2007. Mielensoitukset olivat eräs globalisaatioliikkeen keskeinen ilmentymä Suomessa. Aluksi hyväksyvä julkisuus muuntui radikalismiin otaksutun eskaloitumisen myötä niin, että kuokkavieraat alettiin nähdä ensin uhkaavana, sitten triviaalina ja lopuksi institutionaalisesti taltutettuna sekä merkityksensä menettäneenä ilmiönä. Tällä tavoin samat suomalaisen poliittisen kulttuurin kontekstissa radikaalit kansalaistottelemattomuuden muodot, jotka ensin nostivat Kuokkavierasjuhlat julkisuuteen, myös ennen pitkää saivat osakseen niin ankaraa vastustusta, että koko tapahtuma tyhjeni liikevoimastaan.

Ismo Kantola ihmetteli esityksessään ydinvoiman vastaisen liikkeen heikkoutta Suomessa. Selitystä Kantola haki vuoden 1987 ydinenergialaista, jolla ydinvoimaa koskevan totuuden määrittelyvaltaa keskitettiin vahvasti kauppa- ja teollisuusministeriöön. Esityksestä käydyn keskustelun tuloksena todettiin, että Suomen ydinvoiman vastainen liike on itse asiassa koonnut mielensoituksiin hyvinkin suuria joukkoja ja saanut näkyvyyttä muun muassa Olkiluodon työmaahan liittyen. Sikäli liike on toki ollut heikko, että se ei ole onnistunut estämään ydinvoimalupien myöntämistä. Kuin todistuksena tästä tulkinnasta myöhemmin illalla työryhmä törmäsi joukkoon mielensoittajia, jotka olivat rakentaneet Tampereen raatihuoneen eteen kynttilöistä näyttävän ydinvoimamerkin muistutukseksi Fukushimaon onnettomuudesta.

Eeva Luhtakallio esitteli vertailevaa etnografista tutkimustaan pyöräilyn ympärille syntyneestä kansalaistoimin-

nasta Helsingissä, Los Angelesissa ja Pariisissa. Luhtakallio tarkastelee pyöriälyaktivismia esimerkkinä siitä, miten poliittiset kulttuurit vaikuttavat ilmastonmuutoksen vastaisiin kamppailuihin eri maissa ja mitä seurauksia tällä on näiden kamppailujen menestykselle. Keskeisiä kysymyksiä tällöin ovat: Miten kansalaistoimijat eri maissa pyrkivät vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon ilmastokysymyksissä? Millaisin paikallisin käytännöin pyritään lisäämään ilmaston kannalta kestävämpiä elämäntapoja? Miten nämä käytännöt kietoutuvat paikallisiin ja kansallisiin poliittisiin kulttuureihin sekä kansalaistoimijoiden vallitseviin toimintatapoihin? Miten erilaiset yhteiseen maailmaan sitoutumisen muodot välittyvät poliittiseen toimintaan ja muokkaavat kansalaistoimintaa sekä asioiden politisoimisen väyliä ja tapoja?

Tuomas Ylä-Anttila tarkasteli ilmastonmuutosta yhteiskunnallisena ongelmana Laurent Thévenot'n sitoumusten sosiologian näkökulmasta. Huomio kiinnittyy tällöin erityisesti välittymiseen julkisiin oikeutuksiin sitoutumisen regüimin ja arkisen, tuttuuteen perustuvien sitoumusten regüimin välillä. Yhtäältä ilmastonsuojeluhankkeet tuottavat interventioita paikallisyhteisöjen arkeen kehittyvissä maissa. Tällöin ongelmaksi nousee paikallisten ihmisten arkisten sitoumusten välittäminen julkisuuteen, jotta he voisivat olla ilmastopolitiikan toimijoita pikemminkin kuin sen kohteita. Toisaalta julkinen ilmastonmuutoskeskustelu pyrkii vaikuttamaan erityisesti pohjoisen pallonpuoliskon kulutusyhteiskunnissa elävien ihmisten arkisiin valintoihin. Tällöin haasteena on suunnitella kognitiivisia apuvälineitä, kuten hiilijalanjälkilaskurit, jotka toimivat välittäjinä julkisuuden regüimille ominaisten ja arkisten sitoumusten regüimille ominaisten kognition muotojen välillä.

Koordinaattorit: Eeva Luhtakallio, Tuomas Ylä-Anttila,
Juha Suoranta

Positioning the self and others. Theoretical openings and empirical applications

The workshop "Positioning the self and others" set out to examine the new frames for self-perception and group categorization that the global aspects of our contemporary society imply. The focus was on the development of methodological means for approaching the social boundaries that exist everywhere in society, in a multiplicity of practices and discourses where the socio-spatial specifications that define who is included and who excluded are made, and on the subjective level in the negotiations of the own positions in different social contexts.

Lena Näre, Sirpa Wrede and Lise Kancos examined new identities produced by global migration and care chains. Using the Althusser's and Ahmed's concept of hailing, Näre presented how migrant domestic workers in Naples, Italy negotiate, resist and strategically make use of racial, ethnic and gendered stereotypes connected to their bodies and persons. Wrede's presentations outlined two conceptual openings, *normative professional identities* and *occupational subjectivities* for the study of the impact of globalisation on the local professional work worlds. Kancos showed how the discourses on the global market for assisted reproductive technologies constructs women either as a global consumer or as someone driven to risky behaviour without the protection of the national welfare system.

Pertti Alasuutari, Jukka Törrönen and Xin Liu reflected in their presentations on how subject positions can be analysed in the research material. Törrönen suggested a four-dimensional analytical strategy, while Liu reflected upon bodily and performative aspects of categorization in the context of ethnographic observation. Alasuutari discussed different perspectives on subject positions within the processes of domestication, and how theoretical concepts and institutional models travel globally, which also was the main focus of Petri Ruuska's and Ali Qadir's paper. Ruuska's and Qadir's preliminary results indicated that the concept *identity* seems to be everywhere, not just in academics, but also in the popular imagination across the world. Using the electronic archives of three leading national newspapers (in the U.S., Finland and Pakistan), Ruuska and Qadir demonstrated a rapid increase in the use of the concept since the 1960s.

Coordinators: Karin Creutz-Kämppi, Lotta Haikkola.

Rasismi – Racism-työryhmä

Sosiologipäivillä kokoontuneessa englanninkielisessä rasismi-työryhmässä kuultiin kuusi kiinnostavaa esitelmää. Ensimmäisen esitelmän piti Suvi Keskinen (TY). Keskinen aiheena oli rajojen tuottaminen niin sanottujen maahanmuuttokriitikoiden toimesta. Erityisesti hän tarkasteli Jussi Halla-ahon jengiraiskauskirjoituksia osana uusnationalistista ja maahanmuuttajavastaista diskurssia. Sirkka Komulainen (Siirtolaisuusinstituutti, Turku) esitteli alussa olevaa tutkimushankettaan maahanmuuton vaikutuksesta suomalaisvanhempien kouluvalintoihin. Hanke liittyy ajankohtaiseen "valkoisten pako"-keskusteluun. Wojciech Wo niak (Lodz'in yliopisto, Puola) pohti sitä, kenet Puolassa määritellään toiseksi. Hänen mukaansa Puolassa köyhiä,

marginalisoituneita ihmisiä kohdellaan ja heistä puhutaan ikään kuin he olisivat alempi rotu. Kari Saari (Itä-Suomen yliopisto) puhui tutkimushankkeestaan, joka koskee rodun ja rotujärjestelmän konstruointia Suomen poliisin toimesta. Hän tarkastelee asiaa sekä yksittäisten poliisien että koko poliisiorganisaation näkökulmasta. Alustavasti Saari arvioi poliisin piiristä löytyvän erilaisia tapoja rodullistaa vähemmistöjä, huolimatta siitä että koko organisaatio on sitoutunut torjumaan rasismia. Jarmila Rajas (Loughboroughin yliopisto, Iso-Britannia) tarkasteli esitelmässään rasismin määritelmiä. Rajasin mielestä rasismi on perinteisesti määritelty siten, että se liittyy biologisesti määriteltäviin rotuihin. Tämä kapea määritelmä estää sen, että voitaisiin tehokkaasti vastustaa nykyistä uusrasismia, joka perustuu kulttuuri- ja etnisyyks-käsitteen avulla tehtäviin eroihin eri väestöryhmien välille. Nykyinen rasismin vastustaminen on usein myös epäpoliittista lähtiessään siitä, että rasismi on irrationalinen uskomus tai yksilön psykologinen ominaisuus. Rajasin mukaan uusrasismi käyttää kulttuuria samalla tavalla kuin vanha rasismi käytti biologiaa. Vaikka käytetty sanasto on muuttunut, ajattelun logiikka ei ole muuttunut. Rajas peräänkuulutti esitelmässään myös välttämättömyyttä tarkastella uusrasismia kytöksinä evoluutioteoreettisiin oletuksiin. Työryhmän päätti Vesa Puurosen (Itä-Suomen yliopisto) esitelmä, jossa hän pyrki perustelemaan ajatusta, että Suomessa – kuten muissakin yhteiskunnissa – on olemassa rotujärjestelmä, jonka tuottamiseen ja ylläpitämiseen erilaiset rasismin muodot osallistuvat. Rotu on sosiaalinen käsite, jota tulisi käyttää rasismin tutkimuksessa, sillä rodut ja rotujärjestelmä eivät katoa, vaikka niistä ei puhuta.

Koordinaattori: Vesa Puuronen.

Rahapelaamisen vetovoima ja riskit

Kaksipäiväisessä työryhmässä pohdittiin rahapelitoimintaa koskevaa kotimaista ja kansainvälistä lainsäädäntöä, rahapelipolitiikan yhteiskunnallisia vaikutuksia, pokerin pelaamisen merkityksiä, rahapelaajien motivaatioita pelata ja rahapelaamista sosiaalisena ongelmana. Työryhmässä esiteltiin tekeillä olevia väitöskirjatutkimuksia, pro gradu -tutkielmia ja muita tutkimustöitä.

Ensimmäisenä päivänä Antti Myllymaa (HY) käsitteli erityistalousalueiden (Malta ja Gibraltar) merkitystä kansainvälisillä internetin rahapelimarkkinoilla verotuksen kannalta ja EU-puitteissa tapahtuvaa rahapelitoiminnan sääntelyä eri maissa. Pia Lindén (THL/JY) tarkasteli, kuinka pokerikulttuuri on mediatisoitu miehiseksi, miten tällainen pokerikulttuuri tukee ja ylläpitää sosiaalisessa toiminnassa

ja vuorovaikutuksessa muodostuvaa miesten yhteisyyttä, ja kuinka pokeriammatillaisuus heijastaa tätä aikakautta. Maria Heiskanen (THL/HY) halusi herättää keskustelua siitä, millaisia ovat rahapelaamiseen liittyvät riskit, kuinka rahapelaamisen yleishyödyllisyys ja haitallisuus näkyvät suomalaisessa yhteiskunnassa, ja kuinka hyvinvointivaltio voi vastata sosiaalipoliittisilla toimenpiteillä ongelmapelaamisen kysymykseen. Johanna Järvinen-Tassopoulos (THL) esitteli, minkälaisia yhteiskunnallisia hyötyjä ja haittoja rahapelitoiminnalla ja rahapelaamisella on, mikä on ollut teknologisen kehityksen merkitys suomalaisen rahapelitarjonnan kannalta, ja kuinka suomalainen yksinoikeusjärjestelmä voi säilyä globaaleilla rahapelimarkkinoilla. Jani Kinnunen (TaY) tutki internetissä tapahtuvan rahapelaamisen ja sosiaalisen median konvergenssia sekä sosiaalisuuden eri tasojen nivoutumista pelaamiseen. Verkkoympäristössä syntyy uusia rahapeleihin liittyviä sosiaalisen vuorovaikutuksen muotoja (esim. Facebookissa, pokerifoorumeilla) sekä pelaamiseen liittyy niin sosiaalista performanssia kuin palkitsevuuttakin.

Toisena päivänä Virve Pöysti (HY) kertoi rahapelaamiseen kannustamisesta Suomessa ja Ranskassa aktiivisten rahapelaajien näkökulmasta. Kannustinmekanismit voivat olla sisäisiä ja ulkoisia ja laajemmin käsitettyinä institutionaalisia, kulttuurisia ja sosiaalisia. Suomalaiset pelaajat mainitsivat rahapelien saatavuuden ja median vaikutuksen kannustimiksi, kun taas ranskalaiset pelaajat korostivat rahapelaamiseen liittyviä sosiaalisia syitä. Erkki Rautio (TaY) selvitti pokeriharrastajien suhtautumista kansalliseen nettipokeriin ennen kuin RAY avasi nettikasinonsa. Positiivisena seikkana rahapelaajat pitivät muun muassa kyseessä olevan rahapelitoimijan luotettavuutta ja turvallisuutta, kun taas negatiivisena seikkana he pitivät RAY:n mahdollisesti olemattomia palkitsemisjärjestelmiä. Tutkimus jatkuu haastattelulla. Jussi Palomäki (HY) kertoi Michael Laakasun (HY) kanssa tehtävästä kaksivaiheisesta tutkimuksesta, jossa tarkastellaan emootioiden yhteyttä päätöksentekoon (netti)pokeriympäristössä. Erityisen tarkastelun kohteina ovat tiltaamisen ilmiö, siihen liittyvät taustatekijät ja kokemukset sekä ilmiön jälkeiset tunteet. Kalle Keskinen (TaY) alusti tehtävästä oppinäytetyöstä, jossa tutkitaan harrastajien kokemuksia etärahapeleistä ja etärahapelien asemaa Suomessa. Tutkimuskysymysten avulla etsitään vastauksia siihen, miten etärahapelaamisen vetovoima selittyy, miten etärahapelaaminen on osa harrastajien arkea, minkälaisiin asenteisiin etärahapelejä harrastavat törmäävät, ja minkälaisia pelaajatyyppejä on löydettävissä haastattelujen perusteella.

Koordinaattori: Johanna Järvinen-Tassopoulos

Rakenteet ja käytännöt vuorovaikutuksessa

Työryhmä kokosi yhteen erilaisia enemmän tai vähemmän etnometodologisesti orientoituneita tutkimuksia, joissa tarkasteltiin rakenteiden, käytäntöjen ja toiminnan välistä suhdetta erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Kaksipäiväisen työryhmän kantavana ajatuksena oli että ”suuri rakentuu pienistä, ja pieni kannattelee ja muovaa suurta”. Esityksiä työryhmässä oli yhteensä kymmenen kappaletta. Tutkimustaan esittelivät Harri Sarpavaara, Mika Simonen, Tiina Mälkiä ja Aku Kallio, Sanni Tiitinen, Timo Kaukoma, Melisa Stevanovic ja Mikko Kahri, Nina Nygren, Riikka Borg, Marja Mäensivu sekä Eveliina Asikainen.

Molemmat päivät olivat ilahduttavasti täynnä, kiinnostavia huomioita riitti ja keskustelu virtasi aktiivisena. Ensimmäisen päivän esitysrunko zoomasi vuorovaikutusilmiöitä verbaalisen interaktion tasolta kohti pienempiä puheen ja merkitysentuotannon nyanseja. Tarkastelun kohteena oli vuorovaikutusepisodeja, jotka kytkeytyivät esimerkiksi yliopisto-organisaation hallintoon ja erityyppisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Sitten zoomattiin vielä lähemmäs ja katsottiin kuinka hienovaraisilla äänenpainojen, intonaation ja kasvonilmeiden elementeillä sellaisia isoja kysymyksiä kuin valtaa, toimijuutta ja moraalia voidaan vuorovaikutuksessa työstää. Keskustelua käytiin mm. metodisista painotuseroista, aineiston historiallisuudesta sekä keskustelunanalyysin mahdollisuudesta vaikuttaa rakenteellisiin ja vasta muotoutuvassa oleviin palvelukäytäntöihin. Toisen päivän esitykset tarkastelivat vuorovaikutukseen kytkeytyviä käytänteitä laajakulmaperspektiivillä. Esityksissä kuvauskohteiksi asettuivat erityisesti dialogisuus osana työpajatyöskentelyä ja demokraattisuus osana opettajaopiskelijoiden vertaisryhmätyöskentelyä. Lisäksi kuultiin esitys uudesta metodologisesta innovaatiosta: kävelyhaastattelumenetelmästä. Työryhmän esitykset kokonaisuudessaan osoittivat, että vuorovaikutuksen tutkimuksen maastossa on edelleen paljon tutkimattomia kuvakulmia ja kulkemattomia polkuja. Uutta tietoa näyttää tällä hetkellä syntyvän ainakin 1) soveltavan tutkimuksen ja menetelmällisten sovelluksien parissa, 2) mikroskooppisen tarkalla vuorovaikutuksen analyysillä sekä 3) tieteiden välissä ja rajapinnoilla. Työryhmän saama runsas osanottajamäärä ilahduttavasti osoittaa myös vireää innostuneisuutta sosiaalisen toiminnan tutkimusta kohtaan.

Koordinaattorit: Inka Koskela, Hanna Rautajoki

Sattumia työssä

Sattumia työssä -työryhmäkutsussa haettiin ihmisiä ker-

tomaan empiirisistä tutkimuksista ja arjen kokemuksista, joissa ilmenee nykyisen työelämän jatkuvuus ja toisaalta epäjatkuvuus sekä epärationaaliset, yllättävät ja joskus myös satuttavat käytännöt ja tilanteet.

Riikka Kivimäki (TaY) aloitti työryhmäesitykset käsittelemällä työyhteisöjen ja -organisaatioiden erilaisia keskusteluareenoja. Mielenkiinto kohdistui erityisesti niin sanottuun puolijulkiseen areenaan, missä tyypillisesti keskustellaan jokapäiväisistä, arkisista ja myös henkilökohtaisista asioista. Virallisten, esimerkiksi hierarkkiseen asemaan tai ammattiryhmään perustuvien keskusteluareenoiden ohella nämä puolijulkiset areenat ovat tärkeitä työyhteisön toimivuuden ja työiihtyvyyden edistäjiä. Kivimäki esitteli kaksi tapausesimerkkiä terveydenhuoltoalalta. Niissä on toteutettu konkreettinen toimintamalli, jolla työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksia oman työyhteisön käytäntöihin on pyritty parantamaan.

Myös Sirpa Mertalan (Sosiaalikehitys Oy) tutkimus sijoittuu terveydenhuoltoalalle. Mertala esitteli juuri valmistumassa olevaan väitöstutkimukseensa perustuen potilasta koskevan tiedon jäsentymistä ja kompleksisuutta kahden eri terveydenhoito-organisaation sisällä ja välillä. Sairaanhoidon pyrkimyksenä on aina potilaan paras mahdollinen hoito, mutta henkilöstön näkökulmasta haasteita asettavat organisaatioiden erilaiset järjestykset, kysymykset taloudesta, erilaiset poliittiset intressit sekä monenlaiset potilaat ja heidän erityiset tarpeensa. Mertalan mukaan yhteinen tietäminen on tällaisessa työympäristössä haasteellista ja edellyttää aina ammatillisten, hierarkkisten, organisatoristen ja työyhteisöllisten rajojen ylittymistä.

Lea Henriksson (TaY) jatkoi terveydenhuoltoalalle sijoituvien tutkimusten esittelyä. Kirsi Kunnaksen riimiin ”Rasian sisässä rasian sisässä rasia ja siinä asia. Mikä? Koko rasia” sisältyvän ajattelumallin avulla Henriksson kyseenalaisti professiotutkimuksen keinot käsittää ammattien ehtoihin ja sisältöihin vaikuttavia tekijöitä. Hän toi esille, miten institutionaaliset muutokset ovat läsnä tavassa, miten ammattien järjestykset ja ammatillistumisen ehdot muodostuvat. Empiirisenä esimerkkinä hänellä oli tapa, miten lähihoitajista tehdään eri institutionaalisten tahojen välistä joustavaa työvoimaa sekä kiista, jota parhaillaan käydään sosiaali- ja terveysalan opettajien kelpoisuusvaatimuksista.

Tauon jälkeen Joonas Miettinen (TaY) esitteli hänen ja Katri Siposen (TaY) vuokratyöhön liittyvää tutkimusta. Kyselyaineistoon pohjaavassa tutkimuksessa Miettinen ja Siponen tarkastelevat vuokratyöntekijöiden sitoutumisen problematiikkaa kahden eri yrityksen alaisuudessa. Eryityisesti he ovat kiinnostuneita siitä, kuinka vuokratyöhön liittyvät ristiriita- ja epätasa-arvokokemukset vaikuttavat

työntekijöiden yritykseen sitoutumiseen. Analyysi osoittaa, että työntekijät sitoutuvat vahvemmin niin sanottuun käyttäjäyritykseen kuin vuokrausyritykseen. Samoin näyttää siltä, että kielteiset ristiriita- ja epätasa-arvokokemukset heikentävät sitoutumista molempiin yrityksiin heikentävän vaikutuksen ollessa suurempi suhteessa käyttäjäyritykseen.

Virve Peterin (AaltoY) esitys siirsi meidät muotoilutyön maailmaan. Peteri on tutkijana kulkenut mukana toimistotuonekaluja valmistavan yrityksen yhden tuotteen koko tuotekehitysprosessin aina suunnittelusta valmistukseen ja markkinointiin. Tutkimus tuolin muotoiluprosessista osoittaa, miten tuotekehittelyn päämäärässä yhdistyvät monien eri toimijoiden näkemykset tulevaisuuden toimistoympäristöistä ja niiden työntekijöistä. Suunnittelu- ja kehitystyössä ei muodosteta vain mielikuvaa tulevaisuuden työn tiloista ja käytännöistä, vaan osallistutaan aktiivisesti kuvattun todellisuuden tuottamiseen.

Työryhmän päätti Anu Valtosen (LaY) puheenvuorun ja työelämän yhteydestä. Valtosen käyttää media-aineistoa osoittaessaan, miten uni, jonka liitämme helposti vapaa-aikaan ja lepoon, on osa työelämän moraalisesti latautunutta merkityskamppailua. Talouden diskursseissa uni ei ole niinkään hyve tai nautinto vaan yksilöllinen velvoite, jolla pidämme itsemme kansantalouden tehotoimijoina ja innovaatiokykymme hereillä. ”Tehotirsat” ja ”strateginen nukkuminen” kuvaavat uneen liitettävää kontrollia ja arviointia, jolla valvotaan, että olemme kansantaloudellisesti hyviä unikansalaisia. Yhteiskunta nukkuu meissä, kuten Valtosen tiivistä.

Koordinaattorit: Heikki Huilaja, Merja Kinnunen

Sosiaalinen media, internet-aineistot ja sosiologia

Sosiologiassa internetiä ja sosiaalista mediaa ei ole tutkittu vielä kovinkaan paljon, vaikka internetin käyttö on tärkeä osa arkipäivän elämää. Työryhmässä tarkasteltiin sosiologiaa sosiaalisen median ja internet-aineistojen näkökulmasta. Internetin yhteiskunnallisuus näyttäisi työryhmän suosion perusteella olevan nouseva trendi myös sosiologiassa.

Koordinaattorien avauspuheen jälkeen Atte Oksanen esitteli lyhyesti mahdollisuuksia internetin viharyhmien sosiologiselle tutkimukselle. Harri Jurvela ja Teemu Mikkonen käsittelivät esityksessään anonyymiuden kysymystä ja sen merkitystä eri keskustelutiloissa. Matti Näsi, Pekka Räsänen ja Vili Lehdonvirta toivat esiin, että nuoret suomalaiset samastuvat voimakkaimmin online-yhteisöihin. Loput neljä esitelmää käsittelivät internet-aineistojen

käyttöä tutkimuksessa. Lena Salmi tarkasteli Facebookia kielienopiskelun välineenä soveltaen joukkojen viisautta lotmanilaisen kulttuurisemiotiikan suomin keinoin. Tutkijan mukaan kulttuurisemiotiikka sopii sellaisen aineiston teoreettiseen jäsentämiseen. Merja Porttikivi esitteli väitöskirjatutkimustaan, jossa tutkimusaineisto on kerätty erilaisilta verkon keskustelufoorumeilta. Kari A. Hintikka esitteli erilaisia mahdollisuuksia internet-aineistojen monipuoliseen hallintaan kuten IRC-kanavien lokien tutkimista verkostoanalyysiohjelmistojen avulla. Juho Karvinen kertoi verkossa toteutettujen haastatteluiden haasteesta. Lopuksi käytiin vilkas paneelikeskustelu, jossa esiin nousivat erityisesti kysymykset nettiaineistojen luotettavuudesta ja kestävydestä, nettihaastattelujen haasteellisuus ja anonyymien keskustelupaltojen haasteet ja mahdollisuudet. Työryhmäkokouksen jälkeen jatkoimme keskustelua epämuodollisemmissa merkeissä läheisessä kuppilassa.

Teemaryhmän esitykset ja paneelikeskustelu osoittivat, että sosiaalisen median ja internet-aineistojen tulkinta ja tutkinta tuottavat monipuolisen näkökulman yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Keskusteltavien aiheiden runsaus, keskustelijoiden aktiivisuus ja teemojen ajankohtaisuus nostattivat esiin tarpeen keskustella aiheesta myös jatkossa.

Koordinaattorit: Atte Oksanen, Teemu Mikkonen,
Harri Jurvela

Sukupuoli, uusliberalismi ja toimijuus

Kun hallinnan muodot yhteiskunnassa muuttuvat, kutsuu muutos analyysiä sukupuolittuneesta toiminnasta ja sen pakoista ja mahdollisuuksista. Viime vuosikymmeninä voimistunut uusliberalistinen kehityskulku on yksi esimerkki tällaisesta muutoksesta. Työryhmässä pohdittiin uusliberalismin suhdetta sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviin kysymyksiin eri tutkimusalueilla.

Maija Korhonen (UEF) esitteli tutkimustaan peruskoulun yrittäjäyyskasvatuksesta. Tutkimuksen aineisto koostui opettajien haastatteluista sekä oppilaiden yrittäjyysaiheisista ainekirjoituksista. Haastatteluissa keskeiseksi nousi opetukseen liittyvä dilemma: yhtäältä oppilaiden taitoja on luokiteltava ja mitattava, toisaalta opettajien tulisi edistää kaikkien koululaisten kykyä. Opettajien käsityksissä potentiaaliset yrittäjät ovat käytännöllisiä ja sosiaalisesti lahjakkaita ”supliikkimiehiä”, joihin yhdistettiin myös rämäpäisyys. Ahkerat oppilaat eivät sisältyneet opettajien käsityksiin tulevasta yrittäjästä, joten akateeminen toimijuus rajautui määrittelyn ulkopuolelle. Korhosen mukaan opettajat mielsivät pojat yrittäjätyypeiksi. Ainekirjoitusten kohdalla koulu kui-

tenkin palkitsi niitä kertomuksia, joissa yrittäjäyys kuvattiin vaatimattomasti.

Marja Vehviläinen (TaY) pohti Beverley Skeggsiin nojautuen tunnistamisen käytäntöjä ja minuuksien tunnistetaviksi asettumista tietotalouden käytännöissä. Aineistona hän käytti kuuden välittäjäorganisaation johtajan ja 26 naisiasiantuntijan haastattelua. Vehviläinen esitti, että naisten verkostoissa on mahdollista tulla tunnistetuksi tavoilla, jotka edelleen pannaan merkille kansallisen rahoittajan toimesta tai markkinoilla. Niin miesvaltaisia kuin monet tietotalouden projektit ja verkostot ovatkin, kerroksellisen tunnistamisen ja tunnustamisen kautta myös naisille avautuu toimijuuden paikkoja. Naisten toimijuuden paikoissa luottamus, tunteet, hoiva ja tiedon tuottaminen, samoin kuin yksilöllistynyt, hoivaava ja yhteiseen hyvään tähtäävä minuus yhdistyivät.

Petra Merenheimo (LaY) puhui tutkimuksestaan, jossa tarkastellaan sukupuolen merkitystä Lapin läänin investointikjärjestelmissä. Alueellinen työllistäminen näyttää vahvistavan järjestelmää, jossa rahoitusta suunnataan rakennusprojektien pitkäaikaisuutta painottamalla miesvaltaiseen rakennusalaan. Samalla naisille tyypillisiä toimialoja pidetään miesvaltaisia aloja hyödyttömämpinä ja epävarmoina työllistäjinä. Täten naisten tietämys sivuutetaan kansantalouden painopisteitä suunniteltaessa. Keskustelussa pohdittiin muun muassa sitä, muuttuisiko kuva investointituista, jos vertailukohteeksi otettaisiin vaikkapa Pirkanmaa. Merenheimon kysymykseksi jää, miten ennalta määriteltyjen toimialojen rahallinen tukeminen sopii uuteen tietoon perustuvaan kasvuideologiaan, sillä kustannushyöty ja kilpailu näyttävät nykyisessä järjestelmässä edellyttävän olemassa olevien rakenteiden säilyttämistä.

Sanna Karkulehto (OY) johdatteli kuulijansa kirjallisuuden maailmaan lukemalla rinnan Sofi Oksasen romaanin *Baby Jane* (2005) sekä Essi Henrikssonin teosta *Ilmestys* (2007). Hän kontekstoi analyysinsä kuluttamisen kulttuuriin, jossa ihmissuhteet muuttuvat hyväksikäytöksi ja hyödykkeiksi, joista voi nauttia rahalla. Kaikkea voi myydä. Karkulehto korosti, että uusliberalistinen markkinatalous sopii kuitenkin erittäin huonosti heikossa asemassa oleville naistoimijoille. Heteroseksii kuvataan osin kaupallisen seksin jatkeena, ja myös väkivaltaan johtavana toimintana. Keskiluokkaisuus näkyy eräänlaisena fantasiana, jota kohti kouluttamaton nainen voi pyrkiä. Tässä Karkulehdon luenta yhdistyi Marja Vehviläisen paperiin, jossa toiminnan tulevaisuuteen suuntautuminen oli keskiössä. Ajan, paikan ja luokan yhteydet virittävät keskustelua, jossa löytyi peilauspintaa myös Karin Knorr Cetinan yleisesitelmään.

Työryhmä kokoontui torstaina ja siihen osallistui kah-

deksan keskustelijaa eri tieteenaloilta.

Koordinaattorit: Marjo Kolehmainen,
Päivi Korvajärvi, Kirsti Lempiäinen

Taiteen ja tiedon sosiologia

Pia Houni (Työterveyslaitos) kertoi meneillään olevasta tutkimushankkeesta ”Mihin teatteri on matkalla? – teatterityön uudelleen organisointi 2010-luvulla”, jonka empiirisen aineiston muodostavat teatterialan eri ammatti-tehtävissä toimivien henkilöiden haastattelut. Teatterityön kenttä on parhaillaan liikkeessä. Kentällä keskustellaan organisaatiomuutosten tarpeellisuudesta, sisällöllisestä estetiikasta ja työsuhteiden muuttumisesta. Vahvasti näkyy myös kansainvälisyyden lisääntyminen, kuten myös taiteen ympärillä käytävät keskustelut sen yhteiskunnallisista mahdollisuuksista.

Sari Karttunen (Cupore) esitteli alkavaa tutkimustaan ”Visuaalisen alan välitysammatit 2010-luvulla”, jossa karotetaan visuaalisen alan välitysportaan kehitystä Suomessa. Tutkimus kohdistuu nykytaiteen kenttään, ja siinä tarkastellaan kuraattorien, tuottajien, galleristien, managerien, konsulttien ja agenttien tehtävänkuvia ja keskinäistä työnjakoa. Keskustelussa tuli vahvasti esille, että välittäjien määrä eri taidekentillä kasvaa. Heidän suhdettaan taiteilijoihin pohdittiin, samoin sitä, missä määrin välittäjät tekevät luovaa työtä ja ovatko he tyypillisiä ”luovan alan” edustajia.

Riina Kontkanen (Cupore) esitteli Helsingin luovia klustereita ja luovia keskittyviä käsittelevää tutkimustaan, jossa tapauksina ovat Design District Helsinki, Arabianrannan kaupunginosa sekä taiteilijayhteisö Artlab. Tutkimuksessa pyritään selvittämään, voidaanko niiden tapauksessa puhua varsinaisesta klusteroitumisesta (*creative cluster*) vai onko osuvampaa puhua löyhemmin keskittymisestä (*creative hub*). Miten sijainti samassa talossa tai samassa kaupunginosassa hyödyttää luovan alan toimijoita? Onko heillä mitään muuta yhteistä kuin alue?

Anu Oinaala (Cupore) esitteli alustavia tuloksia kulttuurituottajakoulutuksen tulevaisuutta koskevasta kyselystä. Siinä kartoitetaan erityisesti tapahtumatuotannon kentän ammattilaisia kouluttavien tahojen näkemyksiä alan tulevaisuuden osaamistarpeista ja siitä, kuinka koulutus voisi vastata näihin osaamistarpeisiin. Tuloksia hyödynnetään mm. opetussuunnitelmia uudistettaessa.

Ilkka Pirttilä (TaY) tarkasteli tiedonsosiologisesta näkökulmasta sitä, miten tiede, taide ja media tuottavat kriittistä tietoa työelämän kehityksestä 2000-luvun Suomessa. Kriittinen tieto ilmenee joko työelämän kehityksen arvokysymysten asettamisena (mieto kritiikki) tai arvokysymyksiin

vastaamisena ja arvojen perustelemisena (vahva kritiikki). Esityksessä tuotiin esiin esimerkkien avulla muutamia keskeisiä tieteiden (yhteiskuntatieteellinen tutkimus), taiteen (fiktiivinen kirjallisuus) ja median (yleismedia ja erityismedia) tunnuspiirteitä niiden tuottaessa suomalaisen työelämän kritiikkiä. Keskustelussa pohdittiin mm. tutkimuksen empiirisen aineiston valintaa (mm. naistenlehdet).

Pauli Rautiainen (TaY) esitteli väitöstutkimustaan, jonka aiheena on julkisen vallan kuvataiteilijan ammatin harjoittamiseen kohdistama oikeudellinen sääntely. Siinä tulkitaan ja systematisoidaan ammattitaiteilijan asemaan vaikuttavia oikeusnormeja sekä arvioidaan niiden taiteelliseen työskentelyyn kohdistuvia vaikutuksia. Alustuksen jälkeen keskusteltiin siitä, milloin oikeusnormit ovat kuvataiteelliselle työlle kannustimia ja milloin rasitteita. Samoin punnaroitiin eräiden tunnettujen oikeustapausten (esim. Ulla Karttunen) käyttöä tutkimusmateriaalina.

Mika Saastamoisen (Kuluttajatutkimuskeskus) esitys käsitteli ”työkaluja” ja ”oppaita” uudenaikaisina yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tuotoksina ja tiedon muotoina. Työkalulla ja oppaalla tarkoitetaan tietyille tilaajalle tai käyttäjälle suunnattua julkaisua tai tiedon muotoa, joka lähtee soveltamistarpeista. Työkalu voi olla esimerkiksi väline kulutuksen ympäristövaikutusten havainnollistamiseen, opas taas pienyrityksille suunnattu internet-sivusto kuluttajien huomioimisesta tuotekehityksessä. Tiede- ja tutkimuspoliittista taustaa löytyy mm. viimeaikaisista voimakkaista painotuksista hyödynnettävyyteen ja sovellettavuuteen. Akateeminen tausta voidaan jäljittää toimintatutkimuksen traditioon. Keskustelussa pohdittiin sitä, mitä tutkimustiedon paketointi oppaiksi ja työkaluiksi merkitsee tutkijoiden ammattikuvan ja identiteetin kannalta erityisesti sektoritutkimuksen piirissä.

Kaija Rensujeff (Taiteen keskustoimikunta) esitteli juuri käynnistynyttä tutkimustaan ”Taiteilijan asema Suomessa 2010”. Se tuottaa tietoa taiteilijakunnan rakenteesta, tulo- ja elintilasta, tulonmuodostuksesta sekä työmarkkina-asemasta. Vastaava kaikkia taiteenaloja koskeva kyselytutkimus tehtiin edellisen kerran kymmenen vuotta sitten. Rensujeff pohti tiedonkeruun ongelmia, kuten tuloja koskevien kysymysten muotoilua soveltuviksi kaikille taiteenaloille. Tutkimuksessa pyritään selvittämään mm. 2000-luvun lopulla taiteilijoiden sosiaali- ja työttömyysturvaan tehtyjen muutosten vaikutuksia. Keskustelussa pohdittiin mahdollisuuksia ottaa lomakkeessa huomioon uuden työn keskusteluun kytkeytyviä teemoja.

Koordinaattorit: Pia Houni, Sari Karttunen, Ilkka Pirttilä

Terveys sosiologia

Terveys sosiologian työryhmä kokoontui vain torstaina. Kaikki esitetyt seitsemän paperia olivat hyvällä tavalla erilaisia niin teoreettisilta kuin menetelmällisiltäkin lähtökohdiltaan. Sessio antoi erittäin monipuolisen kuvan siitä, mitä tällä hetkellä tutkimuksen kentällä tapahtuu. Keskustelu oli niin antoisaa ja vilkasta, että aikarajoissa oli vaikea pysyä.

Työskentelyn aloitti Varpu Rantalan (TaY) kiinnostava esitys, jossa hän kertoi miten elokuvallisin keinoin ilmaista addiktiivista halua. Hän pohti tekeillä olevan elokuvallisia addiktiomielikuvia käsittelevän väitöskirjansa aineistoa suhteessa kysymykseen sairauden kulttuurisesta esittämisestä ja tähän liittyvästä katseesta. Hän totesi addiktioon olevan aina jollain tavalla kulttuurisen merkitysjärjestelmän ja rationaalisuuden ”tuolla puolen”, ja sille olevan ominaista tietty epävisuaalisuus. Esityksestä virittyi vilkas keskustelu myös elokuvien käyttämisestä tutkimusaineistona.

Aihetta sivuttiin myös Michael Egererin (HY) esityksessä, joka käsitteli suomalaisten sosiaalityöntekijöiden alkoholi ongelmien kohtaamista ja suhdetta niihin. Fokusryhmähaastatteluissa oli käytetty keskustelun herättäjänä elokuvanpätkiä, jotta olisi saatu selville, miten sosiaalityöntekijät, joilla ei ole erityistä koulutusta alkoholi ongelmien hoitoon, näkevät oman asemansa työssään sekä itsensä ja paikkansa hoitoprosessissa. He näkevät itsensä auttajina, jotka korvaavat puuttuvaa ystävää ja antavat alkoholisteille omanarvontuntoa.

Vera Raivolan (TaY) esitys miesten painonhallinnasta pani miehisyyden puntariin. Hän esitteli aiheesta tekemäänsä pro gradu -tutkimusta, jossa hän kysyi, miten painoa hallittiin miehenä tai miehikkästä. Hän etsi painonhallinnan kuvauksista sukupuoliorneja, jotka määrittelsivät miehikkyyttä ja toimsivat maskuliinisuuden tekemisenä ja eletyn kokemuksen jäsentäjänä. Miehet näkivät painonhallinnan ensi sijassa toimintakyvyn, koetun terveyden ja itsen kehittämisen hankkeina, kun taas toisten asettamat normit ja ihanteet arvotettiin toissijaiseksi. Onnistunut painonhallinta koettiin parantuneena olona ja otteena elämästä.

Minna Ylilahden (JY) esitys käsitteli keski-ikäisten suh- tautumista terveeseen elämään. Hän tarkasteli väitöskirja- tutkimukseensa kerättyyn etnografiseen aineistoon perustuen työikäisten työkykyä ylläpitävän laitoskuntoutuksen terveyteen kytkeytyviä kokemuksellisia ulottuvuuksia. Työikäisten kuntoutuksessa terveyden eetos on keskeisiä työssä ikääntymistä määrittäviä tekijöitä. Tästä huolimatta huonot elintavat ovat ja pysyvät, ja vaikka kuntoutuspro- sessin aikana elämäntapamuutoksia vaikuttaa runsaasti tapah- tuvankin, tilanteet saattavat palata ennalleen myöhemmin

elämäkulussa ja kuntoutuksen loputtua. Syitä ihmisten väliin terveys- ja elämäntapaeroihin on monia, eikä niille useinkaan löydy yhtä selkeää selittäjää.

Johanna Ruusuvoori (Työterveyslaitos) ym. kertoi tutkimushankkeesta, joka käsitteli kommunikointia kuulokojeen avulla, ja siihen liittyviä esteitä ja edisteitä arjessa ja työelämässä. Kuulolaitteen ensikäyttäjistä vain 57 % käyttää sitä säännöllisesti. Vähäisellä käytöllä on yhteys epämuuviin kuuntelutilanteisiin. Käyttämättömyyden taustalla vaikuttavat myös sosiaaliset syyt, sillä kuulovammaan liittyy vahva sosiaalinen stigma. Hankkeessa tutkitaan kuulolaitteiden käyttötilanteita autenttisissa vuorovaikutuksissa. Kuulokojeen käyttöönoton tapauskohtaisen seurannan lisäksi tutkimuksessa selvitetään tutkittavien työpaikoilla käytössä olevia mukauttamisratkaisuja sekä työterveyshuollon roolia niiden tuottamisessa.

Anu Polvisen (Eläketurvakeskus) esitys valotti sairauspäivärahopäivien ja sosioekonomisen aseman yhteyttä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen yli 30 -vuotiaalla työikäikäyväällä väestöllä. Sosioekonomisen aseman mukaiset terveyserot ovat Suomessa suuret. On todettu, että työkyvyttömyyseläkkeelle siirrytään todennäköisemmin alemmista kuin ylemmistä sosioekonomisista ryhmistä. Tutkimuksessa selvitetään laajan kysely- ja rekisteriaineiston avulla, kuinka koulutusaste ja sairauspoissaolon kesto vaikuttavat työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen eri sairausryhmissä ja eri iässä.

Viimeisenä Heta Moustgaard (HY) ym. kysyi, onko masentuneiden korkeampi kuolleisuus riippumaton sosiaalisesta taustasta. Masentuneiden kuolleisuus on moninkertaista ei-masentuneisiin verrattuna. Kiinnostuksen kohteena olikin, onko masentuneiden korkeampi kuolleisuus riippumaton sosiaalisista tekijöistä vai suojaavtko esimerkiksi korkea sosioekonominen asema tai perheelisyys masentuneita. Tutkimus on osa väitöskirjahankeetta masennuksen seurauksista ja niihin vaikuttavista sosiaalisista tekijöistä.

Koordinaattorit: Ossi Rahkonen, Ullamaija Seppälä

Tietokäytännöt ja hallinnan politiikka

Tietokäytännöt ja hallinnan politiikka -työryhmässä esitettiin yhdeksän alustusta. Työryhmä kokoontui molempina päivinä. Työryhmän aluksi Maria Åkerman esitteli koordinaattorien toimittaman *Tieto hallinnassa* -kirjan.

Mikko Jauho käsitteli henkivakuutusyhtiöiden harjoittamaa riskinarviointia Suomessa 1800-luvun lopun ja toisen maailmansodan välillä. Henkivakuutusyhtiöillä oli

taloudellinen intressi paikantaa sellaiset potentiaaliset asiakkaat, joilla oli kohonnut sairastumisen tai ennenaikaisen kuoleman todennäköisyys. Jauhon näkökulmana oli uuden episteemisen entiteetin, terveysriskin, materialisoituminen käytäntöön. Esityksessä tämä tarkoitti terveysriskiä kannattavien tietomuotojen, välineiden ja institutionaalisten käytäntöjen rinnakkaista tarkastelua. Henkivakuutusyhtiöiden pyrkimykset kehittää tarkastus- ja riskinarviointitoimintaansa johtivat diagnostisten välineiden kuten verenpainemittarin sekä normaalin verenpaineen kaltaisten fysiologisten normien määrittämiseen.

Katariina Warpenius pohti ihmisten elämäntapoja ohjaavien toimenpiteiden vaikuttavuusarviointia refleksiivisenä hallinnanmekanismina, empiirisenä tapauksena alkoholihaittojen ehkäisy. Hän jäseni tieteellistä vaikuttavuusnäyttöä hallinnan teknologiana, jonka tavoitteena on tehostaa politiikkatoimien täytäntöönpanoa.

Tieteelliseen näyttöön perustuva paikallisten toimintakäytäntöjen ohjaaminen sisältää myös yhteiskunnallisen kontrollin uudelleen muotoutumista. Alkoholitutkimus tuo tapauksena esiin valtasuhteiden uudenlaista keskittymistä, jossa hierarkkinen asiantuntijatieto, lainsäädännön implementaatio ja diskriminoiva kontrolli vahvistuvat. Johtopäätöksenä oli, että vaikuttavuusnäyttöön tukeutuvat paikalliset hallinnan mallit saattavat oikeuttaa ja perustella diskriminoivaa vallankäyttöä. Siksi yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa on syytä avata tilastollisen vaikuttavuustutkimuksen eettistä merkitystä ja arvolähtökohtia sekä korostaa yhteiskuntaeettisiä näkökohtia tieteellisen tehokkuusajattelun rinnalla.

Vienna Setälä tarkasteli neljän empiirisen tapaustutkimuksen pohjalta, kuinka joukkoviestimien ihmistä koskeva tiede- ja terveysviestintä puhuttelee ja millainen on sen artikuloima käsitys kohteenaan olevista kansalaisista, näiden suhteesta itseensä, tieteeseen ja hyvään elämään. Esitys perustui väitöskirjan yhteenvetoartikkeliin.

Setälä eritteli aineistojen toimijat viiteen kategoriaan: tiede, kenttäasiantuntijat, esikuvat, tulokkaat ja pudokkaat. Kansalaisen puhuttelu tapahtuu paljolti pelaamalla näiden elämäntyyllillä, yhteiskunnallisella asemalla ja keskinäisillä suhteilla, sekä asettamalla tieteellä tuettuja väitteitä valikoiden toimijoiden haltuun/ominaisuudeksi.

Minna Santaon esitys keskittyi pohtimaan lintutietokantoihin kytkeytyviä sosiaalisia suhteita. Hän esitteli kahden kilpailevan lintutietokannan, Lintuharrastajien järjestö BirdLife Suomen Tiira-järjestelmän sekä Luonnontieteellisen keskusmuseon Hatikka-järjestelmän syntyä. Alun perin tavoitteena oli yksi museon ylläpitämä tietokanta, mutta lintuharrastajat päättivätkin toteuttaa oman tietokantan-

sa. Santaoja tarkasteli esityksessään, millaisia näkökulmia kahden tietojärjestelmän kilpailu avaa tietokäytäntöjen politisoitumiseen Hänen mukaansa tapaus toimii esimerkkinä siitä, miten ”viattomat eliölajihavainnot” muuttuvat valtakamppailun välineiksi, ja kuinka lintuharrastajien itseorganisointu toiminta ja innovaatiot haastavat virallisen monimuotoisuuden hallinnan legitimitettä.

Mirja Vihersalo testasi mahdollisuuksia käyttää ympäristökansalaisuuden käsitettä analyttisenä välineenä. Lisäksi hän tarkasteli, minkälaista ilmastokansalaisuutta Euroopan komission ilmastomuutoskampanja rakentaa. Käytännössä tämä tarkoitti kampanja-aineiston analyysiä ja tulkintaa ympäristökansalaisuuden käsitteeseen liitettyjen elementtien avulla. Näitä elementtejä ovat kansalaisen toiminnan alue, poliittinen yhteisö, toiminnan syvyys, aktiivisuuden taso, kansalaisen hyveet sekä oikeudet ja velvollisuudet. Lopuksi alustaja pohti lähestymistavan heikkouksia ja vahvuuksia.

Kirsi Ahlqvist ja Kaisa-Mari Okkonen käsitelivät sitä, minkälaisesta yhteiskuntapoliittisesta tietotarpeesta toimeentulon tilastoinnissa edustavat otokset Suomessa 1960-luvulla syntyivät ja miten ne ovat muuttuneet. He kiinnittivät erityisesti huomiota siihen, missä mielessä otokset ovat olleet edustavia. Alustajat pohtivat, minkälaisia jännitteitä syntyy nykyisten EU:n eksklusiota, inklusiota ja aktiivisen kansalaisen ideaa painottavien politiikkatavoitteiden sekä niistä johdettujen tietotarpeiden ja uusien tiedonkeruumenetelmien välille. Edustavuuden ajatus joutuu nykyisin koetukselle muun muassa kadon kasvuun, otoskokojen pienentämisen ja uuden tiedonkeruuteknologian myötä.

Mirja Liikkasen lähtökohtana oli havainto siitä, että kulttuuri on viime vuosina noussut monien kansainvälisten järjestöjen retoriikan ja politiikan keskiöön. Kulttuurin uusi rooli on edustaa toivoa kasvusta ja uudesta taloudesta. Kulttuuri kehystyy yhä useammin osaksi ”luovaa taloutta” ja talouden kokonaisvaltaisia kuvausjärjestelmiä ja luokituksia. Alustaja tarkasteli sitä toimintatilaa, jossa kulttuurin käsitteellistämisen ja yhteiskuntapoliittiseen paikkaan liittyvät ideat ja käsitteet liikkuvat valtioiden, tutkimuksen, konsulttien ja kansainvälisten järjestöjen välillä. Empiirisenä esimerkkinä esityksessä oli Unescon kulttuuritilastokehikon uudistamisprosessi.

Otso Sandberg eritteli, miten huono-osaisuutta on Suomessa punnittu mitattaviksi syrjäytymisriskeiksi tilanteessa, jossa keskeisen organisoivan käsitteen, syrjäytymisen, poliittinen voima on ollut suurempi kuin sen analyttinen tehokkuus. Esitys perustui väitöstutkimukseen, jonka kohteena on syrjäytymisen muodostuminen tunnistettavaksi, mitat-

tavaksi ja nimetyksi sekä erillisiä poliittisia toimenpiteitä vaativaksi ilmiöksi ja hallinnan kohteeksi Suomessa. Esitys kiinnittyi François Ewaldin riskianalytiikkaan, jossa ilmiöiden ja tapahtumien organisoiminen riskeiksi on nähty hallinnaksi organisoimena. Jotta ongelmaksi määriteltyä ilmiötä on voitu hallita, se on tullut muokata mitattavaksi riskiksi.

Marja Alastalo ja Tarja Pösö avasivat sitä, miten lastensuojeluidiakaattorin tieto muodostuu viranomaistoiminnassa, miten se muuntuu siirtyessään toimijalta toiselle ja siirtää samalla kuvauksen kohteet erityisestä ja paikallisesta yleiseen. Samalla indikaattori kiteytyy sosiaalisiksi faktaksi rajaten rajaa tiedollisia epävarmuuksia tiedon käyttäjän näköpiiristä. Indikaattori tuottaa vertailukelpoisen aluetta koostamalla heterogeenisestä lastensuojelulasten joukon yhdeksi kategoriaksi. Indikaattoria on tulkittu ikään kuin se kertoisi suoraan perheiden henkisestä ja taloudellisesta tilanteesta viranomaistoiminnan sijaan. Alustajat ehdottivat, että indikaattoria olisi mielekkäämpää esittää ja tulkita siten, että sen tietosisällön yhteys lastensuojelun viranomais-toimintaan säilyy tunnistettavana.

Koordinaattorit: Marja Alastalo, Maria Åkerman

Tunteet, toiminta ja vuorovaikutus

Työryhmä kokoontui sosiologipäivien ensimmäisenä ilta-päivänä. Aluksi Juha Klemelä pohjusti kokoontumista pitämällä pienen alustuksen tunteiden merkityksestä yhteiskuntatutkimuksessa sekä ”tunteet, toiminta ja vuorovaikutus”-työryhmän työskentelystä vuosien varrella. Sen jälkeen kuulumme viisi mielenkiintoista esitelmää, joiden tiimoilta käytiin runsasta keskustelua.

Ensimmäisenä esiintyi Mikko Salmela. Hän tutki filosofisessa presentaatiossaan yhteistunteita. Yhteistunteilla on kaksi intuitiivisesti tärkeää ulottuvuutta: yhteinen suuntautuneisuus ja kehollisuus. Yksikään olemassa olevista, yhteistunteita käsittelevistä malleista ei näyttäisi yksinään onnistuvan käsittelemään molempia ulottuvuuksia. Salmela pyrkii korjaamaan tilannetta esittämällä uudenlaisen mallin. Salmelan kehittelemän mallin mukaan ”yhteistunteet ovat tunteita, joita tiettyyn eetokseen – yhteisiin päämääriin, arvoihin, normeihin tai uskomuksiin – joko yksityisesti tai kollektiivisesti sitoutuneet yksilöt kokevat eetokseen liittyvällä perusteella, kehollis-kokemuksellisesti synkronisesti tietoisina siitä, että muut yksilöt tuntevat samoin”.

Anna Metterin ja Kaisa-Elina Hotarin esitelmän aiheena oli sosiaalityöntekijöiden eettinen ahdistuneisuus ja siihen liittyvät tunteet. Eettinen ahdistuneisuus voi seurata siitä,

että sosiaalityöntekijä ei kykene työssään noudattamaan omia eettisiä periaatteitaan tai siitä, että hän ei kykene estämään muita sosiaalityöntekijöitä rikkomasta ammattietiikkaa. Negatiiviset tunteet sitovat ja kuluttavat työntekijän voimavaroja ja haittaavat organisaation toimintaa. Eettistä kuormittuneisuutta tarkasteltiin esitelmässä sekä teoreettisesti että empiirisesti. Esitelmässä mietittiin myös keinoja, joilla kuormittumista voitaisiin hallita.

Liisa Vuotilainen tarkasteli esityksessään ongelmallisen kokemuksen muutosta psykoterapeuttisessa vuorovaikutuksessa. Hänen tutkimusaineistonsa muodostui yhden henkilön pitkän kognitiivisen terapian ääninauhoituksista. Keskustelua oli analysoitu keskusteluanalyttistä menetelmää käyttäen ja siitä etsitty niitä kohtia, joissa potilas reagoi johtopäätöksiin, joita terapeutti teki potilaan puheesta. Nämä terapeutin johtopäätökset käsitelivät potilaan vaikeita tunnekokemuksia suhteessa potilaille läheiseen ihmiseen. Esityksessä kuvattiin aineistoiesimerkein reaktioissa terapian edistyessä tapahtuvia muutoksia torjunnasta ambivalenssin kautta terapeutin ehdottamaan suuntaan. Terapeutin voidaan ajatella toimivan potilaan läheikheyden alueella. Hänen antamansa tulkinta-avun ja tuen turvin potilas uskaltaa suhtautua omiin tunteisiinsa uudella tavalla sekä ilmaista niitä. Sosiologisessa vuorovaikutustutkimuksessa voidaan näin etsiä erilaisten puheenvuorojen merkitystä niiden keskusteluun sijoittumisen perusteella ja analysoida niiden asemaa terapeuttisessa muutosprosessissa.

Annamaria Marttila käsiteli traumaattisen aivovaurion saaneiden henkilöiden tuntemistavan muutosten suhdetta toimintaan ja kulttuuriin sekä vaurion vaikutuksia minuuteen. Lähestymistapa aiheeseen oli ruumiinfenomenologinen. Vammautumisen seurauksena saattaa esiintyä muutoksia emootioissa. Muutokset vaikuttavat henkilön toimintaan ja hänen saamaansa keholliseen ja sosiaaliseen palautteeseen. Vamman jälkeen yksilö muodostaa suhdetta itseensä uudestaan. Marttila tarkasteli myös tunteen ja tiedon suhdetta. Aivovammautuneilla esiintyy esimerkiksi usein aloitekyvyttömyyttä, ja se voi olla yhteydessä emootioiden häiriöihin. Oikean toimintatavan tietäminen ei riitä, vaan motivaatioon tarvitaan myös tunne.

Aini Linjakumpu tarkasteli esityksessään Suomen suurinta herätysliikettä eli vanhoillisestadiolaisuutta. Esityksessä pohdittiin ns. hoitokokouksia, jotka olivat huipussaan 1970-luvulla. Kokousten tarkoituksena oli ylläpitää yhteisön uskonnollista puhtautta ja yhtenäisyyttä. Esityksessä käsiteltiin hoitokeskusteluihin liittyvää problematiikkaa tunteiden tarkastelun avulla: millaisia tunteita hoitokokoukset ovat aiheuttaneet niihin osallistuneissa ihmisissä. Tunteiden tarkastelun avulla esityksessä pohdittiin myös millaista val-

lankäyttöä ja hallintaa hoitokokouksissa tuotettiin.

Koordinaattorit: Aini Linjakumpu, Katariina Löfblom,
Juha Klemelä

Työn sosiologia

Työn sosiologia-työryhmässä kuultiin kahden päivän aikana kymmenen esitystä. Esitykset käsitelivät laajasti työelämää esimerkiksi työhyvinvoinnin, työn laadun ja työmarkkina-asemien kautta. Ryhmän työskentelyyn osallistui ilahduttavasti sekä uransa alussa olevia tutkijoita että jo pidempään alalla olleita tekijöitä.

Jouko Nätti esitteli tutkimusryhmänsä vastauksia kysymykseen ”Onko Skandinavia edelleen erilainen?” eurooppalaisten työoloaineistojen perusteella. Työn laadun trendit vuosina 1995–2010 näyttävät, että Skandinavia on säilyttänyt hyvän erityisasemansa monessa suhteessa. Yhdessä Tomi Oinaan kanssa Nätti valotti myös määrä- ja osa-aikaisten työntekijöiden siirtymiä pysyviin ja kokoaikaisiin työsuhteisiin vuosina 1990–2008. Epätäyppillisten työsuhteiden yleistyessä keskeinen kysymys on, millaisia seurauksia niillä on työntekijöiden työurien kannalta. Ovatko epätäyppilliset työt siis ”ponnahduslautoja vai loukkuja”?

Armi Hartikaisen esitys käsiteli työn organisointia ja kontrollointia call center -työssä. Hartikainen pohti miten palvelutyön jatkuva tehostaminen vaikuttaa työntekijöiden hyvinvointiin. Terhi Kankaanrannan esitys puolestaan käsiteli talousrikostutkijoiden työhyvinvointia. Esityksen perusteella he kokevat työtehtävänsä varsin mielekkäiksi.

Satu Ojala analysoi työntekijöiden työmarkkina-asemaa subjektiivisesta näkökulmasta vuosina 1984–2008. Laman aiheuttamasta notkahduksesta on palattu entiselle tasolle, mutta muuten kokemukset eivät ole vuosien aikana merkittävästi muuttuneet. Johanna Lammi-Taskulan ja Minna Salmen selvittivät esityksessään ”Työn laatu, työn ja perheen väliset jännitteet ja hyvinvointi” miten työelämään liittyvät tekijät vaikuttavat työhyvinvoinnin lisäksi perheiden hyvinvointiin. Työn ja perheen yhteensovittamisessa ongelmaksi voi muodostua se, että olemassa olevia joustavan työn muotoja ei aina voida käyttää perheiden tarpeiden mukaisesti.

Virpi Honkanen esitteli yrittäjiksi ryhtyneiden korkeakoulutettujen työssä menestymisestä viidessä Euroopan maassa väitöskirjansa tulosten pohjalta. Honkanen mukaan yrittäjyys jakaa koulutetut häviäjiin ja voittajiin, ja miehet menestyvät naisia paremmin sekä yrittäjinä että palkkatyössä. Outi Sirniö puolestaan esitteli aluillaan olevaa väitöskirjahankettaan, jossa tutkimuskohteena on sosiaaliryhmien ylisukupolvisuus Suomessa eli onko aikuisena saavutettu

ammattiasema jo ”ennalta määrätty.”

Ryhmässä keskusteltiin myös työn rajoista ja työn hallitsemasta ajattelusta ajankäytössä. Anu-Hanna Anttila esitteli miten joutenolo ja ei minkään tekeminen esitetään ajankäyttöaineistoissa ja Ari Nieminen haastoi työryhmän pohtimaan fiktiivisen työn käsitettä ja sen käyttömahdollisuuksia.

Koordinaattorit: Tiina Saari, Tero Mamiä

Yhteiskunnallinen eläintutkimus

Yhteiskunnallisen eläintutkimuksen työryhmä kokoontui sosiologipäivillä jo seitsemännen kerran. Työryhmästä on muodostunut alalle vakiintunut tutkijatapaaminen. Ryhmässä kuultiin viisi eri alan alustusta.

Kati Saarinen esitteli monitieteistä tutkimushanketta nimeltä ”Maitotilan hyvä vointi”. Hankkeessa yhdistyy luonnontieteellinen eläinten hyvinvoinnin tutkimus laadulliseen maitotilojen yrittäjien hyvinvoinnin ja työssä jaksamisen tutkimukseen. Erityisenä rikkautena hankkeessa on näiden kahden eri hyvinvoinnin ulottuvuuden keskinäisen vuorovaikutuksen arviointi.

Aihepiiriä laajensi mainiosti seuraava alustus, jossa Taija Kaarlenkaski kuvasi ihmisen ja lehmän kulttuurista suhdetta Suomessa 1930-luvulta 2000-luvun alkuun. ”Ei auta sano nauta” kirjoituskilpailun tuottamassa aineistossa karjanhoitotyö on yksi käsitellyistä teemoista. Kaarlenkaski pohti ihmisen ja lehmän välistä suhdetta erityisesti ruumiillisuuden ja emotionaalisuuden käsitteiden kautta.

Kreeta Ranki vei keskustelut vielä syvemmälle tasolle esitellessään eläinkäsitysten filosofista aatehistoriaa. Keskeistä eri eläinkäsityksissä on suhtautuminen eläimen mieleen. Tutkimuksen aiheena eläimen mieli on haasteellinen, koska olemme omien ulkoisten havaintojemme varassa. Eri filosofien kirjoituksissa eläimen mieli, sielu ja kognitiiviset kyvyt tulevat eri tavoin arvioiduiksi, mutta toisaalta erot eivät välttämättä ole niin suuria kuin nopeasti arvioituna voi erehtyä luulemaan. Tarkempi perehtyminen eri kyvyille annettuihin merkityksiin ja kriteereihin lieventää eri aikojen ja filosofien tulkintojen eroja.

Seuraavaksi Pia Bäcklund ja Leena Koski esittelivät koiratutkimustaan, ja erityisesti koiran asemaa kaupungissa. Koiran hyvä elämä on ristiriitainen konstruktiio, johon vaikuttavat käsitykset sekä koiran eläimellisestä että ihmisen sosiaalisesta maailmasta. Koiran hyvä elämä sisältää elementtejä ihmisen kumppanuudesta, sosiaalisuudesta ja kaupunkikulttuuriin kuulumisesta tai sopeutumisesta, mutta samalla koiran koetaan tarvitsevan yhteyttä luon-

toon, eläimellisyyteen ja toisiin koiriin. Koiran hyvä käytös määrittyy myös suhteessa näihin useisiin eri tekijöihin.

Outi Ratamäki pohti myös eläimen tilallista suhdetta ihmisiin. Esimerkkinä hänellä oli susi. Ratamäki esitteli erilaisia empiirisiä havaintoja tavoista rajata suden elinpiiriä tai suhdetta ihmiseen. Julkinen keskustelu ja eri sidosryhmien toiminta heijastelee erilaisia käsityksiä sopivasta läheisyydestä tai etäisyydestä tähän luonnonvaraiseen eläimeen.

Koordinaattorit: Saara Kupsala, Outi Ratamäki

Yhteiskuntateoria

Työryhmä kokoontui sekä torstaina että perjantaina. Ryhmässä käsiteltiin kaikkiaan kahdeksan esitelmää.

Antti Gronowin (HY) aiheena oli ”Pragmatismi toiminnassa: ei tekstiä, vaan niiden semioottisen vaikutukset”. Esitelmässä hahmoteltiin tutkimusohjelmaa, jossa seurattaisiin kielen tasolla rakentuvien kulttuuristen merkitysten semioottisia vaikutuksia ihmisten toimintaan ja toimintatapoihin. Tavoitteena on hedelmällisellä tavalla yhdistää konstruktionistinen ja pragmatistinen lähestymistapa eräänlaiseksi representaatioiden epidemiologiseksi tutkimukseksi, joka tarkastelisi merkitysten pysyvämpiä vaikutuksia habituaalis-kognitiivisissa kausaaliketjuissa.

Tuukka Kaidesoja (HY) käsitteli esitelmässään ”Sosiaalisesti hajautettu kognitio ja kollektiiviset toimijat” kollektiivisen tason toimijoiden ongelmatikkaa. Kognitiotiede tukee käsitystä monitasoisista intentionaalisista prosesseista ja siksi onkin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten ryhmien ja organisaatioiden tasolla käsitellään toimintatilanteita ja päätetään toiminnan suunnista. Kognitiotiede näyttää antavan käyttökelpoisia välineitä kollektiivien toiminnan sekä yksilöiden ja kollektiivien toiminnan suhteen tarkasteluun.

Eila Kilpiö (Kuluttajatutkimuskeskus) tarkasteli esitelmässään ”Kuluttajapolitiikka kulutusyhteiskunnan tulkinnana” kuluttajapolitiikan taustalla tapahtunutta kuluttajakäsitysten muuttumista. Kulutus ja ihmisten arki ovat muodostuneet poliittisesti kiinnostaviksi kysymyksiksi vasta 1960-luvulta lähtien. Kulutusmahdollisuuksien laajentuminen sekä yleisemmät yhteiskuntapolitiikan toimintamallien muutokset ovat aiheuttaneet kehityksen, jossa on siirrytty varhaisesta kuluttajien oikeuksien suojelemisen politiikkamallista kohti aktiivista kuluttaja-kansalaisen rakentamisen mallia.

Risto Heiskalan (TaY) esitelmän otsikkona oli ”Inhimillisen vuorovaikutuksen koordinaation NBTCEMP -malli”. Mallin tarkoitus on olla eräänlainen tutkimusohjelman ta-

soinen kokonaiskuvaus niistä osakysymyksistä, joihin katavaksi tarkoitettun yhteiskuntateorian tulisi tavalla tai toisella kiinnittää huomiota. Mallin nimessä olevat kirjaimet viittaavat seuraaviin ongelma-alueisiin: N non-humans eli ei-inhimilliset toimijat, B biologia, T traditio, C kulttuuri, E talous, M väkivaltakoneisto, P valta. Mallia voidaan hyödyntää eräänlaisena muistilistana, kun muodostetaan kokonaiskuvauksia laajoista yhteiskunnallisista kehitysprosesseista kuten esimerkiksi sukupuolten tasa-arvokehityksestä länsimaissa yhteiskunnissa.

Hannu Ruonavaara (TaY) pohdiskeli esitelmässään ”Naapuruussuhteet - utilitaristinen teoria ja sen kritiikki” hyödyn periaatteeseen kytkeytyviä naapuruussuhteiden selitysmalleja. Utilitaristisen selitysmallin lähtökohhta on, että ihmiset muodostavat ja pitävät yllä suhteita naapureihinsa vain jos he kokevat niistä olevan heille jotain hyötyä. Vaikka perinteisten sosiologisten argumenttien mukaan näkökanta on epäilyttävä, antaa empiirinen tutkimus kuitenkin tukea tälle selitysmallille. Esitelmässä arvioitiin lähestymistapaa useista näkökulmista.

Tiina Soinisen (Itä-Suomen yliopisto) esitelmän aiheena oli ”Työvoiman käyttö ja sosiologiset mikro- ja makroteoriat”. Esitelmässä tarkasteltiin mikro- ja makroteoreettisten näkemysten yhdistämistä paikallisia työmarkkinoita koskevan empiirisen tutkimushankkeen piirissä. Neljän eri makrotasoisien argumentaatiomallin vertailu osoitti, että ne tuottavat keskenään erilaiset kuvaukset paikallisista työvoimamarkkinoista ja yritystasolla tapahtuvasta työvoiman käytöstä. Esitelmässä pohdittiin mahdollista mesotason ratkaisua tähän ongelmaan.

Jari Aro (TaY) tarkasteli esitelmässään ”Sosiaalisten maailmojen teoria ja virtuaaliset yhteisöt” ns. sosiaalisten maailmojen perspektiivin soveltuvuutta internetin piirissä toimivien keskusteluyhteisöjen sosiaalisen organisoitumisen malliksi. Näissä yhteisöissä on helposti havaittavissa mallin korostamia organisoitumisen piirteitä. Sosiaalisten maailmojen perspektiivi tarjoaa yhden lisänäkökulman virtuaalisen yhteisömaailman ilmiöiden tutkimuksen käyttöön.

Johanna Sumiala ja Katja Valaskivi (TaY) esittivät esitelmässään ”Sirkulaatio – mobiilin mediateorian ’uusi’ avainkäsite?” katsauksen sirkulaatio-käsitteen kytköksiin mediateoretoisoinnissa. Käsitteellä tarkoitetaan viestien, ajatusten, tavaroiden, merkitysten, ihmisten ja asioiden kiertämistä ympäristöjen välillä. Esitelmässä asiaa pohdittiin erityisesti siitä näkökulmasta, miten eri asioiden ja ilmiöiden sirkulaatio muodostaa erilaisia vallan dynamiikkoja mediayhteiskunnassa ja millä tavoin nämä avautuvat tutkimuksessa käsiteltäviksi prosesseiksi.

Koordinaattori: Jari Aro

Yhteiskuntatieteellinen vammaistutkimus

Yhteiskuntatieteellisestä vammaistutkimuksesta on kehitteillä perustutkintotason oppikirja sosiaalitieteiden opiskelijoita varten. Kirjoittajat muodostivat perjantaina työryhmän ja esittivät kirjan lukuihin perustuvat alustukset.

Aluksi Antti Teittinen kertoi yhteiskuntatieteellisen vammaistutkimuksen käsitteellisestä viitekehystä, jossa Erving Goffmanin stigman ja Michel Foucault’ n biovallan teoreettiset jäsenyykset ovat keskeisimpiä. Teittisen mukaan yhteiskunnallisissa käytännöissä muotoillaan tieto- ja totuusjärjestelmiä, jotka painottavat ihmisten biologisuuden erittelyä riskien näkökulmasta ja joiden perusteella muokataan kontrollin käytäntöjä. Hallinnallisuuteen ja sosiaalisen leiman prosesseihin liittyvinä niiden avulla on mahdollista tutkia vammaisuuden kysymyksiä ja vammaisten yhteiskuntasuhdetta.

Susan Eriksson jatkoi stigman ja biovallan kysymysten erittelyä antamalla esimerkkejä vammaisen ihmisen aseman empiirisestä tutkimuksesta. Hän osoitti sikiöaikaisen alkoholiabstinkuksen saaneiden lasten palvelujärjestelmää koskevan tutkimuksensa perusteella, että ammattilaisten ja sijaisvanhempien haastattelupuheissa normaalin ja patologisen asemat ovat neuvottelunvaraisia positioita ja niiden rajat ovat liukuvia. Kuitenkin esimerkiksi lapsen palvelutarvetta perustellessa poikkeavuuden merkityksiä työstetään aktiivisesti haastateltavien käsityksissä.

Pirkko Mahlamäki kertoi alustuksessaan, miten vammaisten ihmisoikeudet toteutuvat Suomessa. Vammaiset ihmiset kokevat syrjintää koulutuksessa ja työelämässä, minkä vuoksi heidän toimeentulonsa on niukkaa ja monet jäävät pysyvästi köyhiksi. Yhdenvertaisuuslaki on parantanut vammaisten asemaa, mutta se ei ole poistanut syrjintää, joka on usein piiloista. Mahlamäki painotti tiedon ja tutkimuksen merkitystä vammaisten aseman parantamiseksi.

Lopuksi Katariina Hakala esitteli vammaisten ihmisten koulutusmahdollisuuksia Suomessa osallisuuden ja kansalaisuuden näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten ammatillisen erityisopetuksen ”erityistä” määritellään ja mitkä ovat sen suhteet perusopetukseen. Tutkimuksessa tarkastellaan myös erityisopetuksen suhdetta työyhteiskunnan palkkatyöllä itsensä elättävän ”työntekijäkansalaisen” ja elinikäisen oppimisen ideaaleihin.

Koordinaattorit: Antti Teittinen, Susan Eriksson

Yllättääkö julkinen vai yksityinen?

Työryhmän kokoon kutsumisen taustalla oli näkemys julkinen/yksityinen -dikotomian toimimattomuudesta tämän

päivän yhteiskuntatodellisuudessa ja sen tutkimuksessa. Erityisesti tämä voidaan havaita Suomessa vaikkapa analysoitaessa kuntien toiminnan kehitystä, jossa palvelujen tuotannossa on siirrytty melko puhtaasta julkisesta tuotannosta erilaisiin kumppanuusmuotoihin, uusiin organisaatioratkaisuihin ja palvelutuotannon ulkoistamiseen.

Avauksena työryhmän kokoajat Ari-Veikko Anttiroiko ja Kari Kuoppala Tampereen yliopistosta nostivat esiin neljä erilaista perinteisen dikotomian kyseenalaistavaa näkökulmaa. Näistä ensimmäisenä nostettiin esiin professori Barry Bozemanin julkisuuden jatkumoteoria sekä hänen pohdiskelunsa julkisen arvon ja julkisen edun käsitteistä. Euroopassa merkittävässä asemassa ovat puolestaan olleet New Public Management (NPM) ajatteluun pohjautuvat teoretisoinnit sekä julkisen valinnan teoriaan perustuvat taloudelliset analyysit julkisesta toiminnasta. Hallinnan (governance) käsitteen uuteen määrittelyyn pohjautuvat tarkastelut muodostavat kolmannen tutkimussuunnan ja neljäntenä voidaan nostaa esiin organisaatioiden roolien muutosta korostavat teoriat, kuten Triple Helix -malli.

Työryhmän toisena alustuksena kuultiin professori Pekka Kettusen (JY) puheenvuoro aiheesta ”Julkisen ja yksityisen rajanvetoja palvelutuotannossa”. Kettunen pohti uusien palvelutuotantomallien vaikutusta pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin kannalta sosiaali- ja terveyspalvelujen tuotannossa. Erityisiä kysymyksiä hän nosti esiin palvelujen saatavuuden ja laadun, valvonnan ja koordinaation näkökulmista. Hän kysyi, onko yksityinen palvelutuotanto vain aisoissa pidettävä renki vai myöskin tasavertain kumppani ja miten käytännössä erilaiset toimintaperiaatteet sovitetaan yhteen uusissa palvelurakenteissa.

Seuraavassa alustuksessa Pentti Rönkkö (Tay) tarkasteli myös Pohjoismaista hyvinvointimallia julkisen ja yksityisen sektorin rajapinnassa näkökulmanaan kunnallishallinnon asema, tehtävät ja toiminta. Rönkkö kiinnitti erityistä huomiota julkisen talouden kestävyteen ja sen turvaamisen edellyttämiin toimenpiteisiin. Hänen lähtökohtanaan olivat OECD:n ja valtiovarainministeriön selvitykset julkisen

talouden kestävyysvajeesta ja valtion velkaantumisesta. Rönkön mukaan molempien selvitysten taustalla on nähtävissä markkinakeskeinen hyvinvointimalli, joka ei tunnista pohjoismaista valtiokeskeistä hyvinvointimallia eikä siihen liittyviä institutionaalisia rakenteita. Rönkkö pohti myös näiden tulkintojen kohdistumista kunnallishallinnon asemaan, tehtäviin ja toimintaan.

Kolmantena alustuksena työryhmässä kuultiin professori Jan-Erik Johanssonin ja tutkija Ville-Pekka Sorsan (HY) alustus ”Yllättääkö julkisyksityinen? Hallinnolliset jännitteet julkisyksityisten eläkejärjestelmien uudistuskyvyn lähteenä”. Johanssonin ja Sorsan mukaan länsimaisten julkisyksityisten eläkejärjestelmien hallintoon ja organisointiin on tutkimuksessa kiinnitetty vähän huomiota. Hallinto vaikuttaa kuitenkin tutkijoiden mukaan keskeisesti siihen, millä tavalla eläkejärjestelmiä kehitetään ja millaiset agendat pääsevät mukaan kehitystyöhön. Hallinnon merkitys näyttää olevan keskeinen institutionaalisten innovaatioiden ja ”yllätysten” tuottamisessa julkisyksityisissä järjestelmissä. Johansson ja Sorsa esittelivät julkisen ja yksityisen hallintomallin ideaalityyppien institutionaalisia ominaisuuksia ja pohtivat hallintomalleja yhdistävien piirteiden sekä niiden välisten jännitteiden merkitystä innovatiivisten organisaatioratkaisujen kannalta Suomen lakisäätöisen työeläkejärjestelmän hallinnollisten instituutioiden ja niiden uudistamisen näkökulmasta.

Työryhmässä käytiin vilkasta keskustelua hyvin valmistujen alustusten pohjalta. Sekä alustusten että käydyn keskustelun perusteella voisi toivoa, että myös sosiologit innostuisivat uudelleen suomalaisen sosiologian vahvan alueen, hyvinvointivaltion, tutkimuksesta, vaikkapa sitten julkisen ja yksityisen rajapintoja ja oikeutusta pohtimalla.

Koordinaattorit: Kari Kuoppala, Ari-Veikko Anttiroiko

Esitysten abstraktit ovat luettavissa osoitteessa: <http://westmarck.org/sosiologipaivat/>